

04 UD og Økokrim:
Ti gode råd
mot korrupsjon

16 Oljepris-fall:
Endelig slutt på
subsidiert bensin?

40 Bangladesh:
Shopping-boom
på Facebook

Tamiler krever svar:
Hvor er våre kjære?
Side 16

BISTANDSAKTUELT

NR 1 – FEBRUAR 2015 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Ny serie:
**Slik får du
jobb i
bistand**

Knallhard kamp om bistands- jobbene

Tusener av unge søker jobb i bistandsorganisasjoner hvert år, men bare ytterst få kommer gjennom nåløyet. Elin Olsen Nalum (29) er en av mange unge som søker og søker, i håp om å få drømmen oppfylt.

Side 10

Foto: Kan Opprann

B-POSTABONNEMENT

tema:
Norsk freds-
engasjement
i Myanmar

**– Vi er lei av
å krige nå**

Side 20–27

Aktuelt

UDs korrupsjonsjegere gir deg sine 10 beste råd om hvordan du kan unngår at bistandspenger blir misbrukt.

Les mer på side 4-5

Subsidiert drivhus-effekt

Leder

Verden har nå en unik mulighet til å fase ut subsidiene på fossile brensler, sa utenriksminister Børge Brende under en internasjonal konferanse arrangert av tankesmien Agenda nylig. Leder av OECDs utviklingskomité Erik Solheim har et likelydende budskap i et intervju med Bistandsaktuelt i denne utgaven (side 30).

DEN SAMLEDE VERDIEN av verdens subsidier til forbruk av bensin, gass og kull er på om lag 550 milliarder dollar per år (tall for 2013). Det er en astronomisk sum. Til sammenligning er det om lag fire ganger mer enn verden hvert år gir i bistand til utviklingslandene.

Oljeprisfallet er grunnen til at spørsmålet om subsidiering av fossile brensler har kommet på dagsorden. Lavere utsalgspriser på bensin åpner opp for en mulig reversering av en hodeløs og skadelig subsidiepolitikk i mange land – med redusert risiko for at det skal føre til politisk uro.

«HVIS DERE VIL KAN dere korsfeste meg, drepe meg», sa Venezuelas president Nicolás Maduro da han i en tale nylig varslet at tiden er kommet for å kutte i de 15 milliarder dollar staten har betalt for at folk skal kunne kjøre bil nesten gratis. Bensinprisen i landet har ligget på 15 øre per liter. Du leste riktig: 15 øre per liter.

I hovedsak er det utviklingsland som har stått for denne subsidiepolitikken. Venezuela er i selskap med land som India, Indonesia, Iran, Egypt og Nigeria. Dette er både svært folkerike land og relativt store økonomier. Noen av dem er oljeprodusenter, andre ikke.

SUBSIDIERING AV BENSIN, gass og kull er veldig dårlig miljøpolitikk. Det bidrar både til lokal forurensning og å øke de skadelige utslippene av drivhusgasser til atmosfæren.

Hoveddelen av subsidiene består av bensin- og dieselsubsidier. Dette er subsidier med «omvendt Robin Hood-effekt». Staten gir penger til de i landet som eier biler. Det blir mindre penger igjen til å finansiere offentlige skole og helsetilbud. De fattige taper.

I GJENNOMSNIITT utgjør subsidiene 5 prosent av landenes brutto nasjonalprodukt. Dette er penger som heller bør brukes på utdanning og helse enn å subsidiere de som lever øverst på samfunnsstigen i de samme landene.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Dyre vaksiner truer barns liv

Ifølge en fersk rapport fra Leger Uten Grenser er det 68 ganger dyrere å gi et barn livreddende vaksiner i dag enn i 2001. Organisasjonen frykter den høye prisen vil føre til at mange barn ikke får viktige vaksiner. **Av Tor Aksel Bolle og Asle Olav Rønning**

Det er bred enighet om at millioner av barn i fattige land har unngått livstruende sykdommer på grunn av stor internasjonal satsing på vaksiner. Men nå roper Leger Uten Grenser et varsku.

Den humanitære organisasjonen mener at livsviktige vaksiner fortsatt er altfor dyre. Barn får i dag langt flere vaksiner enn for 10-15 år siden, men mange av de nye vaksinene er svært kostbare. Det har ført til at «vaksinepakken», totalpakken som barn bør få, er **68 ganger dyrere i dag enn i 2001**, hevder Leger Uten Grenser i rapporten «*The right shot: bringing down barriers to affordable and adapted vaccines*».

– Mye er hemmelig

– Vaksiner som hindrer at barn under fem år dør burde ikke være et luksusprodukt, sier jordmor Dina Hovland i Leger Uten Grenser.

Organisasjonen mener manglende konkurranse, manglende åpenhet og farmasi-industriens forretningsmetoder er hovedårsakene til at en rekke vaksiner er langt dyrere enn de burde være.

– Det er så mye hemmelighets-kremmeri rundt både hva det koster å produsere vaksiner og hvordan prisene settes på vaksiner i forskjellige land. Vi vet blant annet at den viktige pneumokokk-vaksinen mot lungebetennelse er dyrere i Marokko

og Tunisia enn i Frankrike. Det er rett og slett veldig uklart hvordan legemiddelindustrien bestemmer prisene på livreddende medisiner, sier Hovland.

Bør presse prisene

Norge har siden 2000 vært en stor bidragsyter til Den Globale Vaksinealliansen (Gavi). På et møte i Berlin i slutten av januar lovet statsminister Erna Solberg til sammen 6,25 milliarder bistandskroner til Gavi for årene 2016 til 2020.

Ifølge Hovland har Gavi utvilsomt bidratt både til at millioner av barn har fått viktige vaksiner. Vaksinealliansen har også forhandlet seg fram til billigere vaksiner. Samtidig mener hun at både Norge og Gavi bør presse ytterligere på for at legemiddelselskapene blir mer åpne om produksjonskostnader og prissetting.

– Både Norge og de andre givene, samt Gavi og de fattige landene, vil være tjent med større åpenhet. For eksempel sier selskapene Pfizer og GlaxoSmithKline (GSK) at de selger ulike vaksiner til Gavi til produksjonspris. Vi er usikre på om det er riktig og skulle gjerne sett kvalitets-sikrede tall som viste at det stemmer, sier Hovland.

Dina Hovland, Leger Uten Grenser

Foto: Leger Uten Grenser

■ AFGHANISTAN

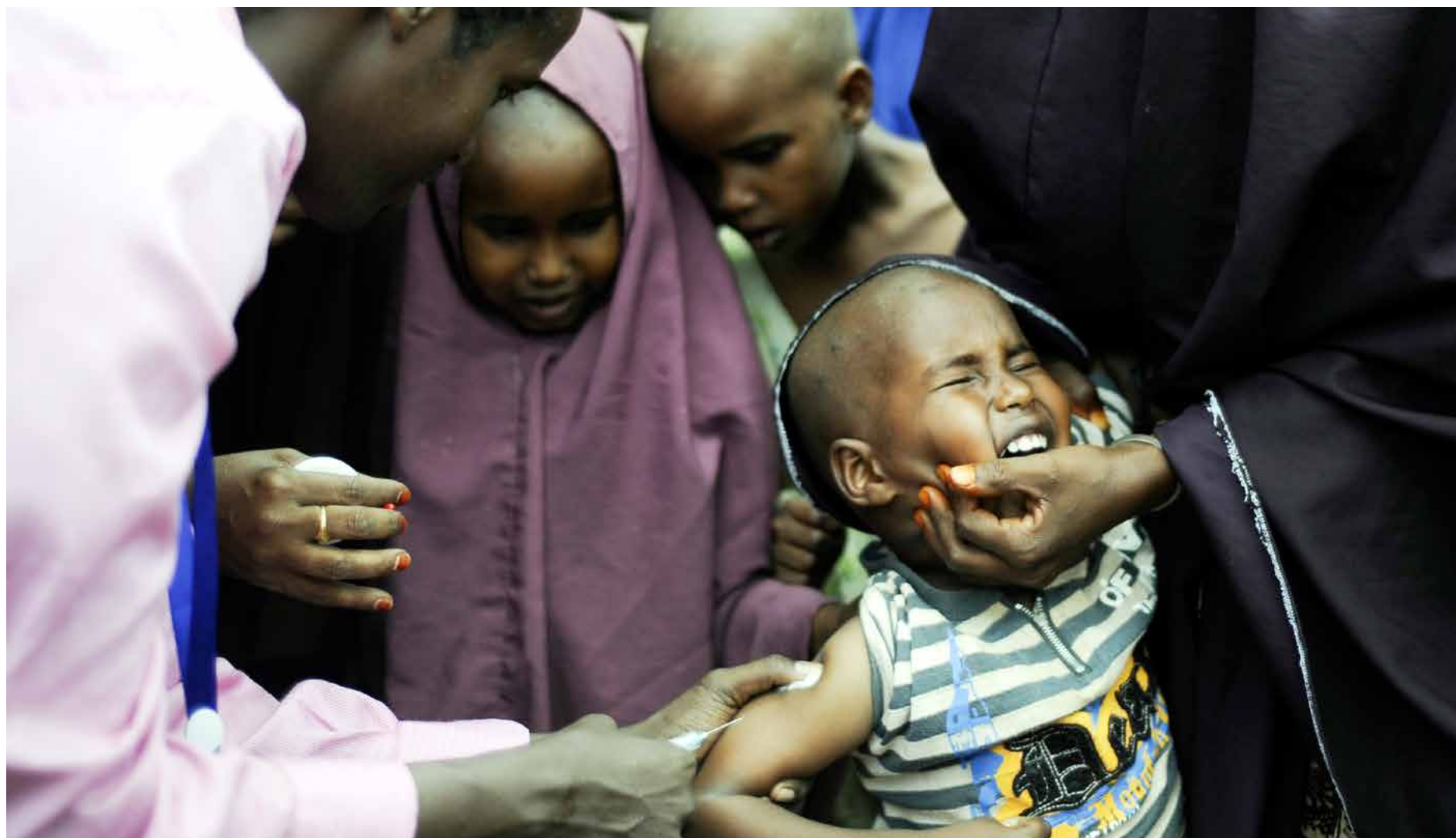
Hvis myndighetene ikke makter å gjøre noe så elementært som å ta imot egne borgere, kan vi ikke fortsette å gi penger. >>

Frps asyl-politiske talsmann Mayar Keshvari vil stanse bistanden til Afghanistan hvis ikke afghanske myndigheter slutter å protestere mot Norges tvangsretur av barnefamilier.

■ NØDHJELP

IS stjeler nødhjelp

En talsmann for Verdens matvareprogram (WFP) sier organisasjoner er «svært bekymret» etter IS publiserte bilder fra Syria hvor terrororganisasjonen deler ut mat som opprinnelig kommer fra WFP. Bildene viser at IS har satt sin logo på matkassene som deles ut.

En somalisk gutt mottar vaksine i flyktningleiren Dadaab. Leger Uten Grenser frykter at færre barn skal få vaksiner på grunn av høye vaksinepriser. Foto: Tony Arumba / AFP / NTB Scanpix

Må velge sykdom

Hovland og Leger Uten Grenser er bekymret for at en rekke land om få år ikke vil ha råd til å betale for vaksiner av sine barn. Det gjelder land som kategoriseres som mellominntektsland, som for eksempel Nigeria og Sri Lanka. Dette skyldes at landene snart

er blitt så «velstående» at de ikke lenger får vaksiner til spesialpris via Gavi.

– De enorme kostnadene for nyutviklede vaksiner tvinger allerede mange regjeringer til å ta vanskelige beslutninger om hvilke dødelige sykdommer de har råd til å beskytte barna sine mot, sier Hovland.

– Er det ikke urimelig å forvente at kommersielle aktører som Pfizer og GSK nærmest skal drive veldedighet?

– Det er helt i orden at legemiddelindustrien tjener penger, og de har allerede tjent store summer på mange av de vaksinerne som er omtalt i vår

rapport. Samtidig har flere av selskapene fått store summer fra Gavi for å utvikle billige vaksiner og jobber tett med Gavi. Da mener vi det er rimelig å forvente at de faktisk selger vaksinerne billigst mulig og at de er åpne om både egne kostnader og hvordan de fastsetter priser, sier Hovland. ■

Høybråten: – Gavi har gitt økt konkurranse

– Hele Gavi-modellen er basert på å bruke de fattige landenes etterspørsel etter vaksiner for å få lavere priser, sier styreleder Dagfinn Høybråten i Gavi.

Den tidligere helseministeren mener at Gavi har lyktes med strategien. Det har blitt større konkurranse i markedet for vaksiner, flere legemiddelfirmaer produserer vaksiner, og prisene faller.

– Dersom vi ser på pakken av barnevaksiner, har prisene gått ned med opp mot 40 prosent på de siste fire årene, sier Høybråten. Han sammenligner prisene med de samme vaksinerne som fantes den gang. Samtidig har antallet vaksiner økt. Nye og dyrere vaksiner gjør at

totalkostnadene for «totalpakken» går opp.

Droppe de nye og dyre?

– Jeg ønsker velkommen kritikk om at prisene bør ned, sier Høybråten, men han legger til at det det ikke har vært noe alternativ å droppe de nye og dyrere vaksinerne.

Gavis styreleder viser til at kjøpene skjer gjennom Unicefs innkjøpsorganisasjon. Unicef offentliggjør i ettertid prisene de betaler. Han understreker at Gavi har utfordret legemiddelfirmaene på vaksinepriser

Norges tidligere helseminister Dagfinn Høybråten er styreleder i Gavi.

Foto: Wikipedia

overfor landene som ikke lenger er en del av Gavi-programmet.

– Vi bruker den posisjonen vi har til å forplikte leverandørene til å gi laveste pris. Det lykkes vi med i veldig stor grad, sier Høybråten.

Til kostpris

– Vi leverer vaksiner med ekstreme rabatter til Gavi og selger til kostpris i mange fattige land. Pneumokokk-vaksinen, som særlig kritiseres for å være dyr av Leger Uten Grenser, er noe av det mest kompliserte vi lager. Den er i praksis 10 vaksiner gitt i én vaksine, sier Åge Nærdal som er administrerende direktør i GSK Norge

Nærdal understreker at GSK nå har lovet å fryse prisene i 10 år – også i land som ikke lenger får billige

vaksiner gjennom Gavi.

– Hvorfor kan ikke industrien være mer åpen om produksjonskostnader og prissetting?

– Vi har åpenhet som en kjerneverdi og er blant annet det eneste selskapet som gir innsyn i våre kliniske tester. Når det gjelder informasjon om produksjonskostnader og prissetting kan den ofte være sensitiv av forretningsmessige hensyn. Men vi er stolte av det vi gjør, og føler at vi bidrar både med billige vaksiner og gjennom vårt generelle samarbeid med Gavi, sier Nærdal.

Sissel Andresen, sjef i Pfizer Norge, opplyser at Pfizer, på samme måte som GSK, selger vaksiner til kostpris til Gavi. Også Pfizer har forpliktet seg til å fryse prisene i land som ikke lenger får vaksiner via Gavi. ■

4 Aktuelt

Slik unngår du å bli

Frykter du å bli svindlet av ansatte eller samarbeidspartnere? Her kommer det ti gode råd, laget av Utenriksdepartementets korrupsjonsjegerer. **Av Gunnar Zachrisen**

Det er Sentral kontrollenhet i UD som står for oppfølgingen når noen varsler om svindel og snusk med norsk bistand. Listen de har laget – på bestilling fra Bistandsaktuelt – baserer seg på UD-enhetens erfaringer fra 650 saker siden oppstarten i 2007. Målgruppen er norske bistandsarbeidere.

Har du tidligere startet opp samarbeid uten å følge slike råd, bør alarmklokkene ringe.

Risiko-bransje

– Norsk bistand blir i hovedsak gitt til noen av verdens fattigste land. Dette er land med høyst ulike kulturer og mennesker av alle støpninger, men i all hovedsak

må man gå ut fra at risikoen for å bli lurt er større enn her hjemme, sier Arne Bjørnstad.

Han viser til at de fleste utviklingsland har få muligheter til jobb, karriere og rikdom. Tilsvarende er det vanskelig å skaffe lån og kapital.

– I en slik situasjon kan utenlandske

bistandsaktører og deres penger representere store fristelser, fastslår Bjørnstad.

Partnere

Mange av advarslene hans relaterer seg til samarbeide med «partnere» i mottakerland. Erfaring viser at det er hos partnerne de fleste sakene oppstår. Partnerne kan

1

Manglende kunnskap om partnere og prosjekter

Mange misligheter skyldes mangelfulle undersøkelser om partnere og prosjekter. Dette er viktig kontrollspørsmål du bør stille deg og sjekke ut, mener Utenriksdepartementets korrupsjonsjegerer:

Hvem/hva er egentlig partneren? Hvem står bak? Er organisasjonen eller dens ledere tidligere blitt gransket? Er organisasjonen eller dens ledere knyttet til andre organisasjoner? Har organisasjonen tilstrekkelig og riktig kompetanse? Har revisor godkjent tidligere regnskaper?

Identifiser de viktigste risikofaktorene og grav i disse. Gjør altså en grundig bakgrunnsjekk av partnere og partnerens partnere.

2

Uklarhet om hva pengene skal brukes til

Er det klart hva bistandsorganisasjonen skal og kan bruke norske penger til? Hva er det egentlig som skal «leveres»?

Ha gode avtaler med krav om klart definerte og kontrollerbare leveranser.

3

Dårlige regnskaps- og kontrollrutiner

Evner partneren å forvalte pengene riktig? Kan partneren føre regnskap?

Dårlig økonomistyring og svak internkontroll i organisasjonen og hos dens partnere øker faren for misligheter og at midler blir brukt til noe annet enn forutsatt.

I mange saker fører mangelfulle regnskaper og bilag til at det er umulig å si om pengene er underslått eller om de er brukt riktig.

4

Dobbelt-finansiering

Dobbelt-finansiering av bistandstiltak er et velprøvd triks som er vanskelig å oppdage uten nært samarbeid med andre givere. Det kan være tale om hele eller neste hele tiltaket, men det kan også gjelde enkeltutgifter som for eksempel at en reise eller en bil føres i regnskapet til to prosjekter og dermed overfor to givere.

Undersøk om partneren får eller har søkt om støtte fra andre givere eller har andre inntektskilder.

Still krav til oppbevaring av dokumentasjon. Krev at dere får tilgang til dokumentasjonen i minst 5 år etter prosjektet er over. Krev også innsynsrett i partnerens totale økonomi.

5

Sammenblanding av private midler og prosjektmidler

Ledere som ikke vil forstå forskjellen på eget forbruk, organisasjonens driftsutgifter og prosjektutgifter finnes det en rekke eksempler av. Karismatiske ledere som brenner for en sak synes å være spesielt utsatt for dette.

Konti som står i navnet til en person er en risikofaktor, likeledes andre konti som også brukes til å dekke mer «private» utgifter. Et annen velkjent fenomen er at bilen og annet utstyr til prosjektet brukes privat av ledelsen og ansatte.

svindlet

være ulike typer lokale organisasjoner eller statlige institusjoner, noen ganger også internasjonale organisasjoner.

Dårlige forundersøkelser, svak analyse av risikofaktorer og manglende krav knyttet til innsyn og regnskapsrapportering er blant de vanlige feilene norske bistandsorganisasjoner gjør. ■

6

Partnere som ikke kan anmeldes

Er det mulig å anmelde partneren til politiet? Har landet eller området et politi eller rettsvesen som det er grunn til å stole på? Hvis ikke, er det vanskelig å følge opp misligheter.

Mange prosjekter er knyttet til sårbare grupper. Disse kan det være spesielt vanskelig å anmelde ved underslag, og krever ekstra aktsomhet med hensyn til bakgrunnsundersøkelser og kontrollmekanismer.

7

<<Familiebedrifter>>

Er det mange familiemedlemmer eller personlige venner involvert i organisasjonen? Er leverandørene også i familie?

Det er eksempler på prosjekter hvor pengene synes å gå i sirkel i en familie eller krets. Still derfor strenge krav til dokumentasjon av anskaffelsesprosesser og ha klare regler om inhabilitet i avtalen.

8

Manglende informasjon om nulltoleranse

Gi partnere tydelig beskjed om at norsk støtte forutsetter nulltoleranse for korrupsjon.

Innarbeid klausuler om antikorrupsjon i avtaler og kontrakter. Vær klar på at dere vil slå ned på selv det minste kontraktsbrudd, inklusive forsinkede regnskaper.

Små beløp som det ikke redegjøres for tyder på større problemer. Stadige forsinkelser likeså.

«Forenklete» rutiner for anskaffelser kan skjule korrupsjon eller inhabilitet. Stadig tilbakevendende partnere/leverandører kan tyde på det samme.

9

Få på plass rutiner som sikrer at mistanker og varslinger følges opp

Det er ikke nok å være klar på at man har en nulltoleranse eller at man har en varslingskanal. Organisasjonene må også ha rutiner som gjør at mistanker og varslinger følges opp. Slike rutiner vil også virke forebyggende.

Hvis oppfølgingen skal gjøres av de samme som har det operasjonelle ansvaret for prosjektet eller partneren, blir ofte ikke oppfølgingen god nok. Enda større er risikoen hvis det ikke er fastsatt rutiner som skal følges.

Det er flere eksempler på misligheter som er oppstått eller har blitt mer alvorlige på grunn av dårlig håndtering av mindre problemer i prosjekter eller hos partneren. Det kan for eksempel være inhabilitet som den prosjektansvarlige ikke ser alvorret i. Det kan også være forsøk på å hjelpe partnere som synes å ha problemer. En vanlig unnskyldning er «Men det var ingen mistanke om underslag, bare regnskapsrot».

10

Noen vet noe, men de vet ikke hvem de skal varsle

Det finnes eksempler på saker hvor varslere står frem én etter én når de først vet hvem de skal snakke med. Det skjer gjerne etter at en sak er åpnet. Gi alle parter informasjon om varslingskanaler som er åpne for ansatte, partnere og andre.

Diskutér korrupsjon

Er rådene unødvendige? Bør vi ikke ha tillit til bistandspartnere? Har Sentral kontrollenhet gitt de riktige rådene? Hvor nyttige er de? Mangler det noe? Hva er dine egne erfaringer?

Skriv inn, tips eller kommentér – på våre nettsider, Facebook eller til gz@norad.no.

6 **Aktuelt**

Økokrim bistår UD i jakten på bistandssvindlere

Etterforskere fra Økokrim hjelper Utenriksdepartementet i jakten på misbrukte bistandspenger. 2014 var et rekordår for korrupsjonsarbeidet.

Av Tor Aksel Bolle

Siden september i fjor har to etterforskere fra Økokrim vært utlånt til UD's sentrale kontrollenhet. De to er fortsatt ansatt i politiet, men har kontor hos UD.

UDs kontrolldirektør Arne Bjørnstad er svært fornøyd med samarbeidet med Økokrim.

– De to etterforskerne vi har fått låne er spesialister på korrupsjon og underslag/bedrageri og de tilfører oss selvfølgelig svært nyttig kompetanse. De vet veldig godt hva de skal se etter når vi har mistanke om penger på avveie og er blant annet svært dyktige i intervjusituasjoner, sier han.

Avhørsteknikk

Bjørnstad forteller at etterforskerens erfaring fra avhør allerede har gitt resultater.

– Det var for eksempel en sak hvor vi hadde mistanke, der måten etterforskeren stilte spørsmål på førte til en rask innrømmelse. Uten hjelpen fra Økokrim tror jeg ikke vi hadde fått den innrømmelsen, sier Bjørnstad.

Kontrolldirektøren forklarer at de også tidligere har hatt en medarbeider med bakgrunn fra Økokrim, noe som viste seg nyttig.

– Vi bruker kunnskapen deres i mange forskjellige typer saker, men særlig der det er mistanke om korrupsjon og underslag. De hjelper

oss også med å sortere ut saker som politiet kan ta videre. Og de er ofte med når vi gjør stikkprøvebesøk, sier Bjørnstad.

Bygger kompetanse

– Da jeg ble spurt om jeg kunne tenke meg å bistå Sentral Kontrollenhet svarte jeg ja med en gang. Å bidra til at kontrollen av norske bistandspenger er både viktig og interessant, sier Vibeke Nævdal.

Etterforskeren fra Økokrim har lang erfaring fra politiet og har vært tilknyttet Økokrims enhet for bedrageri og korrupsjon siden 2010.

– Hva er det dere kan, som UD kan ha nytte av?

– Vi kan blant annet bistå med kunnskap om hvilke spor som bør følges og kan en del om hvilke saker som kan lede fram til straff – hvis det er målet. En av grunnene til at vi samarbeider er også at vi ønsker gjensidig kompetansebygging. På den måten vil også Økokrim lettere kunne ta saker hvor det er snakk om misbruk av bistandspenger, sier Nævdal.

KN-sak størst

Nylig offentliggjorde kontrollenheten rapporten for siste kvartal i fjor. Den viser at det ble dokumentert mislighold av norske bistandspenger i 20 saker fra september til desember i fjor. Ulike organisasjoner måtte tilbakebetale drøyt 4,3 millioner kroner.

Kirkens Nødhjelp var ansvarlig for den største saken. Organisasjonen måtte på tampen av fjoråret betale tilbake i overkant av 1,3 millioner kroner til UD og Norad. Det var KNs egne kontrollrutiner som avslørte at to ansatte i Etiopia hadde brutt organisasjonens regler for innkjøp. Organisasjonen karakteriserer de ansattes handlemåte som «grov uaktsomhet».

Kommunikasjonssjef Håkon Haugsbø opplyser til Bistandsaktuelt at de to ansatte nå er oppsagt, men at de har gått til sivil søksmål mot Kirkens Nødhjelp. Han vil derfor foreløpig ikke kommentere saken ytterligere.

Rekordår

2014 var et rekordår for UD's korrupsjonsjegere. Sentral kontrollenhet fikk inn 124 saker til behandling, det er mer enn noe år siden enheten ble opprettet i 2007. Og de avsluttet flere saker enn noen tidligere år: 130 i alt. I 55 saker ble det avslørt mislighold av norske bistandspenger, og totalt ble 8,8 millioner kroner tilbakebetalt til UD i fjor.

– Vi er blitt mer profesjonelle og har organisert oss noe annerledes enn tidligere. Sammen med samarbeidet med Økokrim har det nok bidratt til at vi avsluttet rekordmange saker i fjor, sier Bjørnstad.

72 mill. tilbake

Siden kontrollenheten ble opprettet

«De vet veldig godt hva de skal se etter.»

Arne Bjørnstad, leder av Sentral kontrollenhet i UD

i 2007, har den fått inn 652 saker. Av disse er 447 nå avsluttet. Totalt er 72 millioner bistandskroner betalt tilbake til UD og den norske statskassen.

– 72 millioner kroner er mye penger, men tross alt under en promille av det Norge har gitt i bistand siden 2007. Skraper dere bare i overflaten?

– Nei. Men det er klart at det er mange saker som aldri blir oppdaget. Og flere av de store budsjettpostene, for eksempel humanitær bistand og støtte til FN, er av forskjellige grunner vanskelig å sjekke. I tillegg kommer en del saker hvor vi har sterke mistanker om mislighold, men ikke finner nok bevis. Vi har også en del saker hvor vi har bevis, men ikke får tilbake penger på grunn av mangler ved rettssystemet i en del land.

For dårlig sjekk

– Hvorfor er det mange saker som aldri blir oppdaget?

– Det er mange ulike grunner til det. Men jeg vil trekke fram to hovedgrunner: at givne gjør en for dårlig sjekk av sine samarbeidspartnere og at givne inngår for dårlige avtaler som ikke har strenge nok krav til innsyn i regnskapet til samarbeidspartnere.

– Det koster jo også en del å drive Sentral kontrollenhet. Lønner dette seg egentlig?

– Uten å ha regnet på det er jeg rimelig sikker på at vi går med «overskudd» i kroner og ører. Men etter min mening er det den preventive effekten av at vi driver kontroll som er viktigst. Hvor mye vi har «spart» på den måten er selvfølgelig vanskelig å si. Men jeg tror det er betydelige beløp, sier kontrolldirektør Arne Bjørnstad.

Leder av Sentral kontrollenhet i UD Arne Bjørnstad og Økokrim-etterforsker Vibeke Nævdal. To Økokrim-ansatte bistår UD med å etterforske saker hvor det er mistanke om bistandsjuks. Foto: Espen Røst

Honningproduksjon fra stedsegne regnskogbier i kommunen Alta Floresta er et av tiltakene som får støtte av Amazonas-fondet. Forekomsten av bier øker grønnsakproduksjonen hos lokale bønder, forteller birøkter Edison Francisco Frassetti. Foto: Gunnar Zachrisen.

Regnskogen fikk dobbelt så mye

Norges regnskogsatsing i Brasil, som tidligere ble kritisert for sendrektig byråkrati, har endelig fått opp farten. Nærmere en halv milliard kroner ble utbetalt til prosjekter i Amazonas i fjor. Det er en dobling sammenlignet med året før.

Av Gunnar Zachrisen

Amazonas-fondet er Norges største bistandsprogram. Fondet, som administreres av en statlig brasiliansk utviklingsbank, er tidligere kritisert for å ha en altfor langsom og omfattende saksbehandling.

Blant annet foreslo Høyre, i opposisjon, å redusere utbetalingene til skogprogrammet, fordi milliardbeløp ble stående ubrukt på konto i Brasil.

Nå foreligger statistikken for utbetalingene fra Amazonas-fondet i fjor. Den viser at utbetalingene gjorde et kraftig hopp, fra 30 millioner dollar i 2013 til 63 millioner dollar i fjor. Med dagens dollarkurs tilsvarer utbetalingen fra fondet til ulike prosjekter i 2014 om lag 487 millioner kroner. Det er mer enn en dobling av utbetalingene sammenlignet med fjoråret.

Resultatbasert

Prosjektmengden har vokst gradvis gjennom flere år, og verdien av utbetalingene har økt i takt med dette, sier leder av Amazonas-fondets forvaltningsavdeling Bernardo von Haehling Braune i en e-post til Bistandsaktuelt.

Han viser til at den gjennomsnittlige støtteperioden for prosjektene er på rundt fire år. Samtidig skjer utbetalingene fra fondet gradvis og resultatbasert, i takt med prosjektenes økonomiske behov.

Den totale støtten fra fondet, siden starten i 2010, beløper seg til 379 millioner dollar (om lag 2,9 mrd. kroner) fordelt på 69 ulike prosjekter. Omlag 50 prosent av støtten har gått til delstater, 30 prosent til «den tredje sektor» (i hovedsak ikke-statlige organisasjoner) og 14 prosent til stat-

lige institusjoner. I tillegg har også universiteter, kommuner og andre land i Amazonas-området fått økonomisk støtte.

<<Positiv trend>>

– Tallene Amazonas-fondet kan framvise for fjoråret styrker oss i synet på at det er inne i en klar positiv trend. Fondet blir stadig mer operativt og har stadig mer kapasitet til å drive forvaltning av prosjekter i stor skala, sier leder av Klima- og skogprosjektet i klima- og miljødepartementet Per Fredrik Pharo.

Fondet administreres av den statlige brasilianske utviklingsbanken BNDES, som tidligere primært har bedrevet utlån til utviklingsformål, ikke bistand til miljøvern. Pharo beskriver banken som en robust og vel ansett institusjon, med gode systemer og sterke krav til regnskap og rapporter. Samtidig mener han at det har vært fornuftig at banken har brukt noen år på å bygge opp kompetanse og rutiner innenfor et nytt fagområde.

– Banken er tidligere blitt kritisert for rigide krav og langsom behandling av søknader. Dette har vært vanskelig å takle blant annet for urfolksorganisasjoner?

– Det er både en rimelig og en urimelig kritikk. Den er rimelig på den måten at banken ikke har hatt noen tradisjon for å jobbe med gavebistand og å jobbe overfor små organisasjoner. Den er urimelig i forhold til at banken stiller krav som bidrar til å sikre soliditet i prosjektene og at de stiller krav som vil motvirke svindel og rot, i tråd med Norges nulltoleranse mot korrupsjon i bistand, sier Pharo.

Etterslep

Selv om utbetalingene fra fondet ble mer enn doblet i fjor, er det likevel en betydelig avstand mellom størrelsen på de norske innbetalingene til Brasils utviklingsbank og den brasilianske bankens utbetalinger til lokale prosjekter i regnskogen. Til sammen 900 millioner regnskogkroner ble betalt fra Norge til Brasil i fjor – mot om lag 487 millioner utbetalt til prosjekter. Det gir et etterslep på rundt 413 millioner kroner.

– Det er riktig at summen som står «på konto» i Brasil fortsatt vokser. Men det er også slik at forpliktelsesgraden i Amazonas-fondet har økt år for år. Mange prosjekter vil ha utbetalinger i flere år framover, sier Pharo. ■

Hvis Syria hadde vært

Millioner av mennesker kjemper for å overleve åpen krig, sult, bomber, tortur og snikskyttere.

**Av Hege Opseth
Vandapuye og
Espen Røst**

Jan Egeland, generalsekretær i Flyktninghjelpen, er ikke imponert over norsk giverglede. –Millioner av mennesker står på kanten av stupet – uten at vi kaster ut en livline. Jeg føler sterkt at her er det ingen, fra Norge til Sør-Afrika, fra USA til Kina, som er i nærheten av å reagere i samsvar med katastrofens omfang. Dette er og blir en mye større katastrofe enn hva bruken av penger, politisk kraft eller diplomati skulle tilsi, sier Egeland.

Han er ikke imponert over de 600 millioner kronene Norge ga i nødhjelp i 2014. Det tilsvarer om lag 40 kroner per person om man deler på 12 millioner krigs ofre i Syria og over tre millioner flyktninger som er avhengig av nødhjelp. 40 kroner tilsvarer prisen på – i Norge – en saftig pizza Grandiosa.

– Det er feil at vi fremstiller det som vi i Norge er veldig generøse i Syria-sammenheng. Vi er først og fremst rausere med oss selv. Rekordene i norsk innenlands offentlig og privat forbruk – det er hva som er ekstraordinært her til lands, sier Egeland.

Flyktninghjelpen er operative både inne i Syria og i nabolandene rundt. Egeland legger ikke skjul på at de kunne klart å gjøre mer – om ressursene fantes.

– Jeg kunne ønske Norge ville slå til, si at dette er den største nødhjelpsutfordringen på en generasjon og gi et beløp tilsvarende en halv julehandel. Det er over 25 milliarder kroner. Det ville monet, sier han. ■

Les en lengre utgave av intervjuet med Jan Egeland på www.bistandsaktuelt.no

7 milliarder dollar

– trengs for å møte de enorme humanitære behovene i Syria og nabolandene i 2015 ifølge FN. Det tilsvarer omtrent det nordmenn brukte på julehandel i fjor eller det regjeringen ønsker å bruke på samferdsel i Norge i 2015.

12 millioner

trengende inne i Syria – 67 prosent av befolkningen – tilsvarer at 3,5 millioner nordmenn ville ha hatt behov for nødhjelp.

Norge...

4,8
millioner

mennesker boende i områder som er svært vanskelig å nå med nødhjelp. Antallet tilsvarer nesten hele Norges befolkning.

54 %

arbeidsledighet i Syria – det tilsvarer at 2,75 millioner nordmenn ville vært uten arbeid.

200 000

drepte tilsvarer hele befolkningen i Trondheim og Kongsberg.

Skadde bæres bort etter et luftangrep i den opprørskontrollerte byen Douma, nordøst for hovedstaden Damaskus i Syria 21. januar 2015. «President Bashar al-Assads styrker har bevisst angrepet sivile i opposisjonskontrollerte områder. Regimets vilkårlige krigføring har gjort livet uutholdelig for sivile», mener HRW som hevder menneskerettighetssituasjonen i landet er en direkte årsak til krisen.

Foto: Sameer al-Doumy / AFP / NTB Scanpix

10 Bistandsbransjen

Hun har søkt over 200 bistands- jobber

Hit, men ikke lenger. 29-årige Elin Olsen Nalum er høyt utdannet og dypt engasjert i utviklingsspørsmål. Men konkurransen om bistandsjobbene er knallhard, blant annet i *Leger uten grenser*. Foto: Ken Opprann

Slik får du jobb i bistand

I serien *Slik får du jobb i bistand* gir vi deg tips om hva du skal gjøre for å få en fot innenfor. Vi skal finne ut hvor jobbene for nyutdannede er, og lirke ut av personalsjefene hvem som er drømmekandidaten.

Hva bør du studere? Er det viktig å jobbe som frivillig? Må du kunne fire språk? Hvordan skal du få utenlandserfaring? Hvilke yrker blir fremtidens bistandsyrker?

Du får møte de som har klart å få jobb, vite hvordan de klarte det og hvordan arbeidsdagen deres ser ut. Det er mange om beinet

Følg oss på fb og twitter.

Spørsmål eller ønsker om hva vi skal se nærmere på? Skriv til oss på jobbenerdin@gmail.com

Elin Olsen Nalum vil jobbe med utviklingsarbeid og har søkt over 200 jobber – uten å få napp. For nyutdannede er bistandens nåløyе uhyre trangt.

Av Anne Håskoll-Haugen

En stilling innenfor bistand og utvikling kan ofte få 100 til 300 søkere. Mange søkere er topp-kvalifiserte og med allsidig arbeidserfaring.

29-åringen fra Stavern i Vestfold er en av de mange unge som får søkerbunkene i bransjen til å ese. Hun var ferdig med studiene i 2012, og har søkt jobb siden. Norad, Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Fredskorpset... Listen hennes er lang. Til sammen har hun sendt over 200 søknader.

– Jeg bestemte meg for å jobbe med utviklingsarbeid da jeg gikk på bachelor-studiet. Jeg føler selv jeg har gjort mye riktig for å kvalifisere meg, men møtet med arbeidslivet ble et sjokk. Jeg var forberedt på at det ville ta tid, men nå har det gått over to år.

Utviklingsstudier

Elin har master i utviklingsstudier fra Universitetet i Agder og bachelor i sosialantropologi fra NTNU. Hun har studert ett semester i Vietnam med Kulturstudier, gjort feltarbeid i Bolivia, lært spansk og hatt jobbpraksis i Den dominikanske republikk. Hun har engasjert seg frivillig i flere organisasjoner, og akkurat overtatt som leder for Jenter som vil redde verden – et nettverk av 300 unge kvinner som jobber med bistand, eller i det minste håper å gjøre det.

Møtet med arbeidslivet ble et sjokk. Jeg visste det ville ta tid, men nå har det gått over to år.▶▶

12 Bistandsbransjen

– Jeg vet jeg ikke er alene om å streve med å få en fot innenfor. Fra kullet mitt på utviklingsstudier er det mange som har gitt opp. Jeg har fått flere e-poster fra medlemmer i nettverket jeg leder, som sier de sliter.

Som for mange andre, var det en backpacker-tur som fikk Elin inn på tanken om å jobbe med utvikling.

– Jeg reiste seks måneder i Latin-Amerika, og det var mange sterke opplevelser underveis. Jeg husker spesielt en kveld vi kom til en liten by ved kysten av Peru. Det hadde akkurat vært jordskjelv, mange hadde mistet hjemmene sine og bodde i midlertidige hus av papp, forteller hun.

Å følge hjertet

Elin forteller hun har fulgt hjertet, reist og engasjert seg i det hun syntes var spennende.

– Jeg valgte utviklingsstudier for å få jobbe i bistand. Jeg har bachelor i antropologi, men ble advart mot å ta mastergrad fordi det var en usikker vei inn i arbeidslivet. På nettsidene til utviklingsstudier stod det at det kvalifiserte til jobb i frivillige organisasjoner og utviklingsarbeid.

Men det har det foreløpig ikke blitt. Etter studiene har Elin jobbet frivillig i Leger uten grenser, Plan Norge og Redd Barna. Nylig hadde hun fire måneders praksis i Regnskogfondet hvor hun jobbet med en kampanje mot palmeolje.

– Praktikantstillingen har vært utrolig lærerik, og er muligens det lureste jeg har gjort så langt, både på grunn av kunnskapen jeg har tilegnet meg og nettverket jeg sitter igjen med. Men som praktikant er man også sårbar. Man vil så gjerne vise at man er flink, vil så gjerne få fortsette å jobbe.

Da Elin jobbet som praktikant, jobbet hun i organisasjonen fra mandag til onsdag, og dro derfra rett på turnus i en barneverninstitusjon. Det ble mye jobb og lite penger.

– Jeg hadde ikke klart det uten økonomisk hjelp fra familien. Jeg har opparbeidet meg ganske stor gjeld i den tiden jeg har lånt penger for å klare meg.

Elin forteller om flere som har meldt seg opp til fag på universitetene for å få utbetalt studiestipend mens de jobber frivillig i organisasjoner. Rett før eksamen melder de seg av.

Frustrasjonen vokser

Til tross for mange avslag, er ikke Elin klar for å gi opp. Men når det gjelder gratis-jobbing har hun satt ned foten, det har hun ikke råd til lenger.

– Det er klart det er frustrerende. Da jeg var ferdig med studiene trodde jeg karrieren lå foran meg, jeg var så motivert og engasjert. Jeg begynte også å studere økonomi på Universitetet i Oslo for å få mer kompetanse.

– Hva tror du selv er grunnen til at du ikke har fått jobb så langt?

– Utviklingsstudier er nok ikke faget som er mest etterspurt, og at det er mange om beinet. Men begrunnelsen for avslaget er alltid det samme – at jeg mangler erfaring. Men hvordan få erfaring når man ikke får jobb? En gang ble jeg innstilt som nummer to. Jeg er så nære, jeg kan lukke det! ■

Les mer på nett

www.bistandsaktuelt.no

Hva skal til for å

Organisasjonene kan få flere hundre søknader til stillingene de lyser ut, og bare de aller flinkeste når opp i den harde konkurransen. Lindis Hurum fra Leger uten grenser har jobben mange drømmer om, her fra en flyktningleir i Bangui, i Den sentralafrikanske republikk.

Foto: Rebecca Blackwell / AP / NTB Scanpix

– Forstå hvem du konkurrerer mot

Grete Thingelstad avdelingsdirektør i Fredskorpset

– Elins cv er veldig representativ for mange av de som søker hos oss. Hun har gjort mye som er relevant, og jeg kan se at hun er en person som engasjerer seg i Nord/Sør-spørsmål, noe som er helt avgjørende for å få jobb hos oss. Men vi har ofte over 100 søkere på stillingene og det er viktig å forstå hvem man kjemper mot. Mange unge rekker utrolig mye før de fyller 30; de har mastergrad, kanskje to, utenlandserfaring, kan flere språk og har jobbet som frivillig. Da gjelder det å skille seg ut blant de flinke og velge skoler og engasjement som gir mest uttelling.

Har du studert på London School of Economics, Stellenbosch i Sør-Afrika eller School of Oriental and African Studies i London, er det mer imponerende enn en mindre kjent institusjon. En backpacker-tur er bedre enn

ingenting, men ambassadepraktikant eller utvekslingsstudent på et utenlandsk universitet er bedre. Det sier noe om innholdet i det du har gjort. Ikke alle kan komme inn på de beste skolene, men mitt råd er å gå for det beste du kan få til, enten det er studiested eller utveksling.

Så dra heller på utveksling med de store ungdomsorganisasjonene, i stedet for en bistandstur med en kommersiell aktør hvis du har muligheten til det. Når man forstår hvordan søkere blir rangert, er det lettere å ta de riktige valgene gjennom studieløpet.

Og ta studiene alvorlig, en god karakter sier noe om innsatsen du har gjort. Søk på jobber selv om arbeidsoppgavene er enkle, vi har utallige eksempler på unge mennesker som raskt har jobbet seg oppover i Fredskorpset.

få jobb?

Hva er oppskriften for å nå til topps i konkurransen om bistandsjobbene? Bistandsaktuelt har spurt folk med ansvar for rekruttering i Norad, Fredskorpset og Leger uten grenser.

– Behov for spesialister og byråkrater

Kjell Arne Klinge seniorrådgiver ved personalseksjonen i Norad

– Man kan ha en god cv og likevel ikke få jobb i Norad. Vi ansetter fagrådgivere med høy kompetanse og lang erfaring, og som oftest er det ikke i Norad man får sin første jobb. Likevel ansetter vi flere unge medarbeidere, så det er slett ikke umulig å få jobb i Norad, til tross for tøffe krav.

I Norad jobber vi først og fremst med rådgivning og med saksbehandling. Da må vi vite at du kan flytte papir, at du kan forholde deg til saksbehandlingssystemer og regelverk. Mitt råd er å skaffe seg administrativ erfaring fra et annet fagfelt. Søk jobb i kommuner eller andre statlige institusjoner hvor konkurransen er mindre.

De siste årene har krav til spesialisering blitt høyere. Antropologi, geografi og utviklingsstudier er ikke lenger veien inn i Norad. Disse fagene bør helst kombineres med utdanning innen øko-

nomi, juss, ingeniør- og helsefag.

Temaet for master-oppgaven er viktig, særlig hvis du ikke har lang relevant arbeidserfaring. Undersøk hva som er fokusområder i bistanden og skriv om noe rettet inn mot det. Velg utenlandserfaring ut fra hvilke land Norge er til stede i.

Mange tror de ideelt sett burde ha engasjert seg i bistand siden barnehaugen. Engasjement er bra, men at du var leder for Operasjon Dagsverk er ikke nok. Byråkratisk erfaring er viktigere. Idealisme er ikke det viktigste, vi trenger saksbehandlere som kan være objektive og ta avgjørelser på faglig grunnlag. Og husk språk; norsk og engelsk er et krav, fransk, spansk eller portugisisk et pluss.

– Motivasjon og nysgjerrighet betyr mye

Solveig Busk Halvorsen rekrutterer for Leger uten grenser

– I Leger Uten Grenser har vi behov for mange forskjellige faglige kompetanser. I tillegg til leger og sykepleiere, er vi ute etter antropologer, ingeniører, arkitekter, elektrikere, logistikere, økonomer og personalledere. Listen kan gjøres mye lengre.

Når det gjelder de medisinske, er det spesielt jordmødre og leger med spesialisering vi vil ha. Og det sikreste kortet for å bli feltarbeider, er å ha personalledelse i tillegg til annen arbeidserfaring. Vi trenger den perfekte logistikeren – den som er god på å planlegge, delegere, ta beslutninger, lære opp andre, fokusere på løsninger og samtidig beholde roen og ha oversikt.

Det kan være et pluss at du har mye og variert arbeidserfaring. Da har du trening i å bytte arbeidsgiver, og er vant til å ha ulike roller.

Vi leter etter folk som har erfaring

fra å jobbe i multikulturelle team. Flerkulturell bakgrunn er kjempebra, og kan du arabisk er det en stor fordel. Fransk er nærmest blitt et krav. For å jobbe i felt må du også være i god fysisk og psykisk form.

Personlig egnethet er avgjørende. Vi redder liv i noen av verdens mest krevende områder. Lønnen er lav, arbeidet tøft. Så vi trenger topp motiverte folk som er nysgjerrige og fleksible. Helst har du reist mye, gjerne på egen hånd og ikke bare gjennom reisebyrå hvor det meste er tilrettelagt.

Du bør ha vært eksponert for fattigdom, og vite hvordan du reagerer ved høy temperatur. Kanskje har du seilt over Atlanteren? Eller er speider, vant til å sove ute i telt, tenne bål og knyte knuter? Supert! Livserfaring er viktig og ærlighet scorer høyt hos oss.

14 Aktuelt

■ MEDIA

UNE driver konvertittbingo

Hovedoppslag på forsiden i avisen Vårt Land, 4. februar.

■ ETIKK

Benetton er etikk-versting

Framtiden i våre hender har kåret klesmerket Benetton til årets etikk-versting for å nekte å betale 35 millioner kroner i kompensasjon til skadede og etterlatte etter at klesfabrikken Rana Plaza i Bangladesh kollapset i 2013. 1138 tekstilarbeidere døde og mange tusen ble skadet.

■ RELIGION

Utenriksdepartementet bør få et eget religionskontor.

Jørn Lemvik, generalsekretær i Digni.

— Norge må gjøre mer for å hindre pengeflukt

Dette bygget i Mauritius er postboksadressen til mange hundre selskaper som bruker skatteparadiset for å unngå skatt i Afrika.

Foto: Jan Speed

Mer enn 350 milliarder kroner forsvinner ulovlig ut av Afrika hvert år. Dette undergraver økonomisk vekst, slår en fersk rapport fast. – Norge kan gjøre mer for å hindre den ulovlige pengeflukten, mener Kirkens Nødhjelp. **Av Jan Speed**

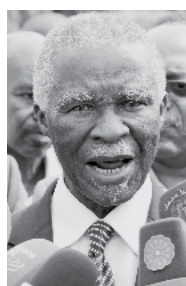
Søndag 1. februar ble rapporten til høynivåpanelet ledet av tidligere president Thabo Mbeki overlevert Den afrikanske unionen. Rapporten om ulovlige pengestrømmer, «Track it, Stop it, Get it», er ment å bevisstgjøre både afrikanske ledere og det internasjonale samfunn om omfanget av ulovlige pengestrømmer ut av Afrika og behovet for å stanse dette. De tapte pengene er mer enn hva Afrika mottar i bistand.

– Ulovlig pengestrømmer fra Afrika havner et eller annet sted i verden. Disse landene har en rolle å spille for å hindre dette, hjelpe Afrika

til å hente hjem pengene og straffe de skyldige, sier Thabo Mbeki i innledningen til rapporten.

Høynivåpanelet ble nedsatt av AU og Economic Commission for Africa (ECA) i 2012. Norge har bidratt til panelets arbeid både gjennom deltagelse fra tidligere statssekretærer Ingrid Fiskaa og Arvinn Gadgil, og med Henrik Harboe i Utenriksdepartementet. UDs Harald Tollan har sittet i den tekniske komiteen.

Den tvilsomme strømmen av penger ut av Afrika har mange former: ■ Hvitvasking av inntektene fra narko- og menneskehandel. Mislig-

Sør-Afrikas tidligere president Thabo Mbeki har ledet arbeidet mot ulovlig pengeflukt fra Afrika.

Foto: NTB Scanpix

hold av offentlige midler

■ Korrupte handelsavtaler der verdier på trelast eller kull som eksporteres underrapporteres

■ Skattetriksing utført av flernasjonale selskaper

Nigeria, Egypt og Sør-Afrika er de tre afrikanske landene som har tapt mest i løpet av perioden 1970 til 2008, viser rapporten. Mye av pengene kanaliseres gjennom skatteparadiser – og da er steder som City of London, Delaware (USA), og Mauritius blant verstingene.

For å vise den negative virkningen av den ulovlige kapitalflukten, har panelet sett på hvor lang tid det vil ta for de ulike afrikanske landene å

reduere barnedødeligheten med to tredjedeler. Med dagens situasjon vil det ta for eksempel Swaziland 155 år. Dersom det ble slutt på de ulovlige pengestrømmene, og disse pengene heller ble brukt på utvikling, ville Swaziland klare oppgaven på 27 år.

Norges rolle

Rapporten gir råd til de afrikanske landene om hva de må gjøre for å hindre at penger forsvinner ut på ulovlig vis.

– Her kan Norge spille en viktig rolle ved å bruke bistands på en måte som gjør de afrikanske landene i stand til å eksempelvis kreve inn riktig skatt og avdekke korrupsjon, sier Wenche Fone, utviklingspolitisk leder i Kirkens Nødhjelp.

Hun påpeker at mange utviklingsland har svake skatteetater, og det er ofte uavhengig presse eller sivilsamfunn som avdekker skattesnusk fra store selskaper eller korrupsjon fra rike makthavere. For å få dette til er de avhengige av offentlig tilgjengelig informasjon. Derfor mener Kirkens Nødhjelp at Norge samtidig må rydde opp i sitt eget regelverk.

– Den norske regjeringen må utvide regnskapsloven om at norske selskaper må oppgi hvor mye de tjener i hvert enkelt land de opererer i til å gjelde alle norske selskaper, såkalt land-for-land-rapportering. Videre må Norge endre regelverket slik at det er mulig å finne ut hvem som er egentlige eiere av selskaper i Norge, sier Fone.

Internasjonalt

Kirkens Nødhjelp mener at FNs ekspertkomite for internasjonal samarbeid i skattespørsmål bør omgjøres til et mellomstatlig organ med tilstrekkelige ressurser. I dag er OECD den viktigste organisasjonen med ansvar for å rydde opp i internasjonale skatteregler. Fone er skeptisk til OECDs rolle i dette arbeidet, ettersom mye av den ulovlige kapitalen havner i akkurat disse landene.

– OECD-land som USA, Nederland, Storbritannia, Irland, Sveits og Luxembourg har skatteregler som gjør dem til skatteparadiser. Dette er noe av grunnen til at utviklingen i OECD har gått svært sakte, og i liten grad vært innrettet for å møte utviklingslandenes behov. Verden trenger et forum der alle land sitter rundt bordet, sier Wenche Fone. ■

Norge må rydde opp i sitt eget regelverk.

Wenche Fone, Kirkens Nødhjelp

■ GIVERGLEDE

Spis egg, gi mer!

Forskere har funnet ut at de som spiser minst tre egg til frokost gir dobbelt så mye til velledige formål som andre. Givergleden skyldes tryptophan, som er viktig for produksjon av serotonin, som igjen gjør deg glad og snill, melder avisen The Independent.

■ SKOLER I AFRIKA

2

millioner afrikanske barn har gått på skoler tegnet av norske arkitekter.

■ ETIKK

Sudanske myndigheter motarbeider aktivt våre forsøk på å gi livsviktig medisinsk hjelp til konfliktrammede mennesker.»

Sykepleier Raket Ludviksen i Leger Uten Grenser.

Norfund: To milliarder, takk!

Mangel på strøm i Afrika har ført til mange kreative løsninger både i form av solenergilamper og nye kraftverk. Norfund investerer i år i flere nye energiprojekter i både Mellom-Amerika og Afrika. Foto: NTB Scanpix

Ønskelisten for neste år er allerede levert utenriksminister Børge Brende. Norfund-direktør Kjell Roland ønsker seg 520 millioner kroner mer fra staten. Det vil i så fall bety at den årlige støtten økes til 2 milliarder kroner. **Av Jan Speed**

Norfund er populære hos Høyre-/Frp-regjeringen. På årets statsbudsjett fikk det statlige investeringsfondet for utviklingsland en påplussing på 250 millioner kroner – til 1,48 milliarder kroner.

Og nå vil Roland ha enda mer. Fondet håper at det innen 2020 vil kunne investere 4-5 milliarder kroner årlig.

Øker 5-10 ganger

Dette er argumentene Roland bruker for å få en større del av utviklingsbudsjettet, i sitt brev til utenriksministeren:

■ etterspørselen etter investeringer og fondets kapasitet er større enn tilgjengelig kapital

■ Norfunds investeringer er en katalysator som utløser fem til

ti ganger mer i kapital fra andre investorer

■ Norfund konsentrerer seg om få sektorer: Landbruk, energiproduksjon og finansinstitusjoner som hjelper små og mellomstore bedrifter

Av brevet framgår det at Norfund ønsker å prioritere investeringer som bidrar til å skape lokale ringvirkninger fra petroleumssektoren i regioner der denne bygges ut – i samarbeidet med «norsk kompetanse på området».

Stort potensial

«Norfund ser et stort potensial for at bistanden kan bidra til økte investeringer i et bærekraftig næringsliv», skriver Roland i sitt brev. Han mener samtidig at bistandens rolle er minkende. Norges økono-

Kjell Roland, administrerende direktør i Norfund mener Norges samarbeidsland primært ønsker investeringer.

Foto: Jan Speed

miske relasjoner med samarbeidsland vil «normaliseres» og at den «gavefinansierte bistandens logikk vil avta», skriver han.

«Vi er derfor inne i en fase der vi kan lage innhold til mange av slagordene i utviklingspolitikken, og der Norges rolle som kapitaleksportør og norsk næringslivs interesse for handel og investeringer bør bli mer sentralt», heter det videre.

Storinvestering

I midten av januar offentliggjorde Norfund at de kjøper en stor andel i Kenyas nest største bank, Equity Bank. Etter kjøpet vil Norfund sitte med 12 prosent av aksjene i banken.

– Ettersom selskapet er børsnotert kan vi ikke gå ut med faktisk investeringsbeløp, men verdien av selskapet er i dag om lag 15 milliarder kroner, sier kommunikasjonssjef i Norfund, Heidi Berg til Bistandsaktuelt.

– Kenyanske Equity Bank har et spesielt fokus på de fattigere deler av befolkningen og på små og mellomstore bedrifter. Investeringen vil gi oss en unik mulighet til å nå ut til mange i Øst-Afrika med banktjenester, sier Berg.

Solenergi

Norfund, går sammen med livsforsikringsselskapet KLP Scatec Solar og et honduransk selskap om et prosjekt verdt 900 millioner kroner for å bygge et solkraftverk i Honduras.

Det norske solenergiselskapet Scatec Solar skal stå for bygging og drift av Agua Fria-prosjektet, som vil gi en kapasitet på 60 megawatt (MW) og styrke Honduras' energiforsyning.

Etableringen er en del av en større pakke, der myndighetene i Honduras vil etablere til sammen 300 MW i ny produksjon av solenergi.

Milliardinvestering

Denne uka ble det kjent at Norfund har kjøpt 30 prosent av energiselskapet Globelec Africa, som eier kraftproduksjon i fem afrikanske land. Selskapet har i dag installert produksjonskapasitet på 1095 megawatt i Tanzania, Sør-Afrika, Kamerun, Elfenbenskysten og Kenya.

Globelec Africa har planer om å bygge nye kraftverk og øke kapasiteten med 5000 MW i løpet de neste fem år. Norfund har investert 1,8 milliarder kroner i selskapet. ■

Les mer på nett

Les mer om Norfund på www.bistandsaktuelt.no

Sri Lankas tamiler holdes i et jerngrep

Seks år etter borgerkrigens slutt har turistene igjen begynt å strømme til solfylte Sri Lanka. Men skjult for turistene, i paradises skygger, hersker frykt og dyp mistro. **Av Bibiana Dahle Piene (tekst og foto), i Sri Lanka**

Kanahalingham (t.h.) og Mangaleshwari er to blant tusener foreldre som i snart seks år forgjeves har lett etter barna sine. Kaleimahal (16) og Thavakumar (33) forsvant sporløst i krigens slutfase i 2009 etter å ha overgitt seg til hæren.

Vi er i byen Kilinochi. Det kryr av soldater. De er over alt, på alle gatehjørner, i alle veikryss, de kommer syklende i små grupper langs veiene med geværene hengende skjødesløst over ryggen.

– Ikke ta bilde, advarer sjåføren, da havner vi i trøbbel.

Frykten hviler som en klam hånd over det nordlige Sri Lanka nesten seks år etter at den singalesiske regjeringshæren satte inn nådestøtet mot opprørsgruppen De tamilske tigrene (LTTE). Det skjedde våren 2009, etter nesten tretti års borgerkrig.

Vi er på gjennomreise i de tamilske områdene nord og øst på den paradisiske øya med den blodige historien. Hvordan har det gått med tamilene etter krigen?

Foran en katolsk kirke står en prest og ser på det singalesiske buddhist-tempelet som er i ferd med å reise seg på den andre siden av veien.

– De prøver å knuse vår identitet, sier fader James og rister trist på hodet.

– Ting er verre nå enn det var under krigen. Da hadde vi i alle fall følelsen av at vi kjempet for noe. Nå har vi ikke engang håp, sier han.

Hæren er sjefen

Vi kjører over vidstrakte sletter der lysegrønne risplanter igjen skinner i sola. Veiene er nyasfalterte og brede, og nylig ble jernbanen mellom hovedstaden Colombo og Jaffna i nord gjenåpnet. Tidligere president Mahinda Rajapaksa, som til alles overraskelse tapte valget i januar, mente at store, synlige infrastrukturprosjekter ville gi utvikling i nord. Men i landsbyene vi passerer, står sønderskutte hus fortsatt som levende minner over krigen.

– De bygger veier, bruer og jernbane uten å spørre, og de setter opp buddhastatuer over alt. Det er et forsøk på å kolonisere oss, sier en tamilsk lokalpolitiker i Trincomalee. Mens tamiler flest er hinduer, er singaleserne stort sett buddhister. Mange tamilske landsbyer har blitt overtatt av singalesere, hevder han.

Søster Maria

– Vi har fått fred. Men det er ingen forsoning, sier han.

Med jevne mellomrom passerer vi digre militærkomplekser. Hæren har ekspropriert store områder til de om lag 300 000 soldatene som er utplassert i nord for å vokte over den tamilske befolkningen. Det må til for å hindre at LTTE bygger seg opp igjen, hevder myndighetene.

– Hæren er sjefen her nå. Folk blir konstant overvåket. De er redde for soldatene, alle vet om noen som har

« Hæren er sjefen her nå. Folk blir konstant overvåket. »

Søster Maria, katolsk nonne

18 Aktuelt

Den singalesiske regjeringen har reist flere prangende monumenter over seieren over LTTE i 2009.

blitt truet og trakassert, eller har forsvunnet, sier søster Maria. Den eldre nonnen bestyrer et hjem for jenter som har mistet foreldrene sine i krigen. Nå har hun 65 jenter under sin kappe.

Sri Lanka

- Land i Sør-Asia
- 21 millioner innbyggere
- Herjet av borgerkrig fram til 2009. Omlag 30 000 mennesker ble drept i krigen
- Tidligere helseminister Maithripala Sirisena vant overraskende presidentvalget i januar i år etter å ha slått forgjengeren Rajapaksa med knapp margin

– Vi kunne gjerne hatt det tidobbelte. Det er så mange foreldreløse barn, sukker Maria.

Kirkegården

Selv over de døde vokter hæren.

På kirkegården i Vavuniya står gravene tett, mange av dem prydet med bilder av unge menn som døde i de siste årene av krigen. En soldat vokter inngangen.

– Vi får ikke komme inn, forteller en nonne vi møter. Hæren har stengt både denne og flere andre kirkegårder, forteller hun.

Bare i Vavuniya finnes det 16 000 enker, forteller Priya. Hun er fra en lokal kvinneorganisasjon.

– De fleste enkene har ingenting å leve av. De får ingen støtte. Mange vet ikke engang om mannen deres er død eller levende. Men nesten ingen tør si

Priya jobber for å bedre hverdagen for 16 000 enker i Vavuniya. – Mange har ikke noe å leve av, sier hun.

Den katolske kirkegården i Vavuniya holdes under konstant oppsyn av soldater fra regjeringshæren.

På et katolsk barnehjem står sengene tett i tett. – Det er så mange foreldreløse barn. Vi klarer bare å ta oss av et fåtall, sier søster Maria.

Over alt i nord og øst henger bildene av president Mahinda Rajapaksa, som knuste den tamilske opprørsbevegelsen etter nesten tre tiår med borgerkrig. – Han vant krigen, men tapte freden, mener mange.

noe eller kritisere myndighetene. Vi er redde, vi må holde alt inni oss. Vi har ingen frihet, sier Priya.

Under et tre i Kilinochi har en gruppe landsbyboere i hemmelighet møtt fram for å fortelle om familiemedlemmer som forsvant sporløst i krigens siste fase. I hendene knuger de rundt plastposer med bilder av barn og ektefeller og papirene som dokumenterer at de er meldt savnet hos politiet, FN, Røde Kors – alle steder det kan tenkes å være hjelp å få.

Hittil har de ikke fått noen hjelp som har ledet fram til svar.

Tårer

– Sønnen min trakk på en mine. Jeg brakte ham til soldatene for at de skulle ta ham med til sykehuset. Men siden har ingen sett ham, sier en eldre kvinne og

gråter ukontrollert. Sønnen var hennes eneste.

– Jeg vet ikke om datteren min er død eller om hun lever. Før jeg får vite, har jeg ikke noe liv, forteller en mann.

Datteren på 16 var hans øyesten. Hun ble tvangsrekruttert av LTTE, men overga seg til hæren. Etter det finnes det ingen spor etter henne.

Hentet til avhør

Overalt møter vi den samme historien: mødre og fedre som ikke vet om barna deres kom fra krigen med livet i behold, kvinner med ektemenn som er borte, barn uten foreldre. I Trincomalee møter jeg en mor som mistet tre av sønnene sine. De ble hentet inn til avhør av sivilkledd politi i 2007 og 2008; siden har ingen sett dem.

– Skriv om oss, så verden ikke

glemmer oss, sier kvinnen.

Mens hun sier dette, gråter hun og klemmer hardt rundt armen min.

Offisielt er over 15 100 meldt savnet etter det siste slaget i 2009. Men det reelle tallet er trolig mye høyere.

– Mange er redde for å melde ifra, sier Brito Fernando fra menneskerettighetsgruppa Reform.

– Å snakke om forsvinninger er blitt tabu. De som krever rettferdighet, blir ansett som forrædere, sier han.

<<Utendig>>

I 2012 fastslo FNs menneskerettighetsråd at det finnes troverdige opplysninger om at det ble begått krigsforbrytelser i krigens slutfase, men at Sri Lankas myndigheter ikke har gjort nok for å granske anklagene.

I mars 2014 besluttet rådet å gjennomføre sin egen, uavhengige granskning. En rapport skal være ferdig i mars 2015.

Til nå har imidlertid Sri Lanka nektet å samarbeide med FN. Parlamentet har uttalt at FN-granskningen er et brudd på Sri Lankas suverenitet og en utidig innblanding i landets indre anliggender. I fjor høst ble FNs granskningsteam nektet visum, og i november innførte myndighetene reiserestriksjoner til nordområdene for å hindre granskerne i å ta seg inn som turister.

Skal granske

Det er foreløpig uklart om Sri Lankas nye president Maithripala Sirisena, som har lovet å få slutt på volden og forsvinningene, vil gi FN friere leide. Men Sirisena har allerede garantert at verken forgjengeren Rajapaksa eller offiserer i hæren vil bli stilt til ansvar for eventuelle krigsforbrytelser.

I 2013 oppnevnte daværende president Rajapaksa i stedet en nasjonal kommisjon som skal granske forsvinningene og sile ut saker som bør etterforskes nærmere.

Kommisjonen har brukt ett år på å gå igjennom en tidel av savnet-meldingene. Det er langt igjen.

– I slike saker er det viktig ikke å ha hastverk. Dersom noen ikke får fortelle sin historie, vil det slå tilbake på oss. Det ville være å nekte folk rettferdighet, sier den pensjonerte dommeren Maxwell Parakrama Paranagama, som er håndplukket til å lede kommisjonen.

En positiv side ved tiltaket er at folk er blitt mer villige til å akseptere at deres kjære er døde etter å ha snakket med kommisjonen, påpeker han. Det betyr at saken kan avsluttes.

Søster Maria forteller om et møte kommisjonen nylig holdt i Mullaittivu om forsvinningene.

– De som deltok, ble trakassert av soldatene etterpå, sier hun.

Fader Francis

En av prestene i hennes egen kirke, fader Francis, er blant dem som forsvant sporløst i 2009. Han var på vei over grensa til sør da han skal ha støtt på en gruppe LTTE-krigere

som ville overgi seg til regjeringshæren.

– De ba ham om hjelp til å oversette. Det gjorde han, og både han og LTTE-soldatene ble ført bort til en buss for å bli avhørt. Siden har ingen sett dem, sier søster Maria.

Overgrep

Ifølge Amnesty International har myndighetene på Sri Lanka de siste årene trappet opp overgrepene mot opposisjonelle. Regimet i Colombo driver massiv forfølgelse av kritiske røster, særlig tamiler. Omfanget har nådd alarmerende høyder, slår Amnesty fast.

– Hver måned har det vært 20-30 hendelser der journalister, advokater, fagforeningsfolk og aktivister blir truet og trakassert. Folk blir arrestert og fengslet dersom de kritiserer myndighetene, sier Sri Lankas kanskje mest kjente menneskerettsforkjemper, Ruki Fernando fra organisasjonen Inform.

– Mange blir sittende i fengsel i lang tid. Noen blir også torturert, sier han.

Desperate velgere

Han har liten tro på at mye vil bli endret under den nye presidenten Sirisena.

– Den tidligere oppførselen til presidenten og hans allierte, som har vært svært nasjonalistisk og fiendtlig innstilt overfor minoritetene, gir ikke tamilene og muslimene mye håp, sier han.

– Men de var desperate etter å bli kvitt Rajapaksa, derfor stemte de på Sirisena.

Bistandsaktuelt har snakket med diplomater, advokater og menneskerettighetsforkjempere som alle sier det samme: Forsvinningene, straffefriheten og mangelen på forsoning risikerer å gi næring til det ulmende raseriet i nord.

– Det kan føre til en ny krig, mener Ruki Fernando.

I skyggen av paradiset

Til havnebyen Trincomalee på østkysten har turiststrømmen så smått begynt å sildre tilbake. Andre steder går det enda raskere. Sri Lanka er i dag i full fart på vei oppover listene over verdens hotteste turiststeder.

Det var her den siste runden av borgerkrigen startet i 2006. Fredsavtalen som Norges daværende utviklingsminister Erik Solheim (SV) hadde meklet fram, ble skrotet med president Rajapaksas valgseier året før.

I Nilaveli nord for Trincomalee ligger nye, blankpolerte hotellanlegg på rad og rekke, med strender som strekker seg milevis i hver retning.

For 21 år siden vandret jeg langs disse strendene. Det var en grytidlig morgen våren 1993, men dagen var allerede i full gang i fiskerlandsbyen like ved hotellet. Fiskerne sto i reker og dro opp lange fiskegarn fra sjøen. De sang. Kvinner og barn svermet omkring og plukket fisk ut av garn og sorterte dem i digre kurver.

Synge?

En morgen går jeg til den samme landsbyen for å se om fiskerne er der ennå. Det er de. Men ingen kvinner og barn. Og ingen sang.

– Nei, synge? sier en eldre fisker. Den tannløse mannen rister sørgmodig på hodet.

– Det har vi sluttet med, sier han. ■

Forbyr medisinnmenn for å stoppe albinodrap

Tanzanias regjering har innført forbud mot medisinnmenn for å stoppe den økende bølgen av angrep mot personer med albinisme.

Av Kizito Makoye i Dar es Salaam

Hundrevis av albinoer har blitt drept i Tanzania det siste tiåret på grunn av svart magi, hovedsakelig i avsidesliggende områder nordvest i landet. De fleste har blitt brutalt drept foran sine familier, og kroppsdeler som ben, bryster og kjønnsorganer har blitt kuttet av.

Albinisme er en genetisk tilstand som rammer omtrent én av 20.000 mennesker over hele verden, ifølge Wikipedia. Det er en sjelden tilstand i vesten, men ganske vanlig i Afrika sør for Sahara. Ifølge Tanzania Albino Society er det over 40.000 albinoer i Tanzania.

Spesialenhet

Regjeringen mener at medisinnmenn fyrer opp under drap på albinoer ved å lure folk til å bringe dem kroppsdeler som de hevder vil gi dem hell og lykke. Medisinnmenn i områdene rundt Victoriasjøen, hvor de fleste angrepene skjer, blir beskyldt for å blande kroppsdeler fra albinoer med røtter, urter og sjøvann for å utføre svart magi.

Tanzanias innenriksminister Mathias Chikawe forteller at regjeringen har dannet en spesialenhet som består av politibetjenter og medlemmer av Tanzania Albino Society i en landsomfattende aksjon for arrestere og tiltale medisinnmenn som bryter loven.

– Vi vil snu hver eneste sten frem til vi får en slutt på disse ondskapsfulle handlingene, sier Chikawe.

Samle bevis

Aksjonen begynner om et par uker. I starten er det områdene Mwanza,

Tabora, Shinyanga, Simiyu og Geita som er i fokus, siden regjeringen mener at angrepene mot albinoer er mest utbredt der. Senere vil de utvide innsatsen til andre områder.

Chikawe sier at spesialenheten har mandat til å se på tidligere straffesaker som gjelder angrep og drap på albinoer for å samle nye bevis og få hjelp i jakten på motivet for angrepene.

Som et svar på den økende kritikken mot regjeringens manglende evne til å få en slutt albinodrapene, sier Chikawe at domstolene fra nå av skal prioritere slike saker.

Flest uskyldige

Den tradisjonelle healeren Rashid Mauwa i Bunju-området i Dar es Salaam sier at de fleste medisinnmenn er uskyldige, men likevel angripes alle fordi noen få tror på hekseri.

– Jeg utfører ikke hekseri, og jeg dreper ikke albinoer. Jeg bruker bare tradisjonelle urter for å hjelpe mennesker som ikke blir friske av vanlige medisiner. Hvorfor skal jeg straffes?

Forslaget om å forby medisinnmenn kommer bare en uke etter at FN ba Tanzanias regjering om å sette opp tempoet for å få en slutt på diskrimineringen av og angrepene mot albinoer etter at en fire år gammel jente ble kidnappet i Mwanza.

Tanzania Albino Society har ønsket initiativet velkommen og sier at det vil bidra til å få en slutt på den ondskapsfulle menneskejakten.

– Jeg har stor tro på regjeringen i denne saken. Hvis vi samarbeider, kan vi få en slutt på denne ondskapsfulle menneskejakten, sier Ernest Kimaya. ■

Det er trolig rundt 100 000 personer med albinisme i Tanzania.

Foto: Bunyamin Aygun / NTB Scanpix

«Mange blir sittende i fengsel i lang tid. Noen blir også torturert.»

Ruki Fernando fra organisasjonen Inform

– Vi er lei av å krige nå

tema:
Norsk freds-
engasjement i
Myanmar

Palestina, Colombia, Sri Lanka. «Den norske modellen» har vært brukt for å bidra til fred i en rekke konflikter i disse land. Nå vil norske myndigheter også skape fred i Myanmar. Men etter seksti år med borgerkrig – og minst 17 geriljagrupper med ulik agenda, er det et krevende landskap å bevege seg i. Bistandsaktuelt ble med på fredsoppdrag inn i det tidligere militærdiktaturets «svarte soner».

Av Espen Røst og Tor Aksel Bolle, i Tanintharyi, Myanmar

Det er en ubeskrivelig skjønnhet ved de grønne åsene som strekker seg opp fra Tanintharyi-elva sørøst i Myanmar. Bekker blir til små sideelver som slynger seg ned gjennom det frodige landskapet. Krystallklart vann. En gul sommerfugl mot blå himmel. En fisk som berører vannskorpa.

Dette er Karen-folkets land – en ren idyll; men det er på overflaten: Glansbildet som møter en når man reiser østover mot den thailandske grensa, bærer også på en mørk historie.

Dette er en «svart sone» i Myanmar. En ulmende del av det tidligere militærdiktaturet. For bare få år siden var området en slagmark for en av verdens lengstvarende borgerkriger. Nå er det våpenhvile.

– Vi er lei av å krige, sier Shen Baw, kaptein i Karen National Liberation Army til Bistandsaktuelt.

Seksti års kamp

Helt siden attentatet på Aung San Suu Kyis far, frigjøringshelten Aung San i 1947, har Myanmar vært preget av politiske motsetninger og et svært brutalt militærregime. Men de mange langvarige konfliktene dreier seg ikke bare om skillet mellom demokrati og diktatur. De etniske konfliktene i landet er både mer komplisert og ofte mer brutale.

Av alle Myanmar kjempende etniske grupper har Karen-folket vært de mest utholdende. Frigjøringsorganisasjonen Karen National Union (KNU) og deres militære ving Karen National Liberation Army (KNLA) har vært i konflikt med burmesiske myndigheter helt siden Burma ble uavhengig fra britene. Da Mao erklærte Folkerepublikken Kina for opprettet, da Nelson Mandela ble president og

da Berlinmuren falt, kjempet Karen-folket for sine rettigheter.

Og mens folk ble drept for fote i Rwanda, tvillingtårnene raste i USA og den arabiske våren brøt ut, slåss karene fortsatt for å være «herre over egen skjebne» dypt inne i Myanmar jungel. I 2012 undertegnet KNU en våpenhvileavtale med myndighetene i Nay Pyi Taw, men fortsatt gjenstår veldig mye før en varig fredsavtale er på plass.

Skjør våpenhvile

– Krig er forferdelig, sier politisjef Pdoh Gyi Noe ved KNUs kontrollpost seks timers biltur fra den sørlige byen Dawei.

Bistandsaktuelt har fått være med Norsk Folkehjelp inn i noen av de mer avsidesliggende områdene av Myanmar. Sammen med et team fra det norskstøttede Myanmar Peace Support Initiative (MPSI) skal organisasjonen langt inn i jungelen. Hensikten er å høre hvilke behov og meninger lokalbefolkningen har. Mennesker som har levd på flukt hele livet.

De fleste av landets væpnede grupper har nå undertegnet våpenhvileavtaler med landets myndigheter. Men den pågående blodige konflikten mellom Myanmar regeringshær og opprørsgruppen Kachin Independence Organization (KIO) har forverret den humanitære krisen i statene Kachin og Shan det siste året. Konflikten truer også fred og sikkerhet i resten av landet. Den brutte våpenhvileavtalen mellom regeringshæren og KIO viser hvor skjør situasjonen i Myanmar er. Og hvorfor det er så viktig å få på plass en nasjonal våpenhvileavtale, og deretter en nasjonal fredsavtale, for at utviklingen i Myanmar virkelig kan starte. Det er dette Norge ønsker å bidra til.

Forhandlingsbordet

Fly fra Yangon til delstatshovedstaden Dawei i Tanintharyi. Seks timer på en brunsvidd grusvei. Så kan vi se KNUs blå, rød og hvite flagg vaie slapt fra en flaggstang av bambus mellom de grønne tretoppene. En enslig grensevakt med en Kalashnikov over skulderen vinker oss inn. Bommen er åpen, det ville vært utenkelig for bare kort tid siden. Men alle som skal passere her må registrere seg: Reisedokumenter fra Myanmar myndigheter og KNU må være i orden. Et par bikkjer ligger henslengt på bakken, en gruppe soldater følger dovent med.

Politisjef Pdoh Gyi Noe tar oss inn på et enkelt møblert kontor i en av brakkene. 56-åringen vervet seg som KNLA-soldat da han var 19 år, og er en veteran i Karen-folkets kamp. I halvannet år har han vært major i KNUs nystartede politistyrke.

– Jeg måtte slåss med våpen for at mitt folk skal få like rettigheter som alle andre i Myanmar. Det var min plikt, men nå kjemper vi rundt forhandlingsbordet. Det er mye, mye bedre.

En bordvifte kjemper forgyves mot den trykkende heten. På veggen over skrivebordet henger et portrett av en yngre utgave av politisjefen. I militær uniform. For ikke mange år siden slåss han mot regjeringssoldatene akkurat i dette området.

– Krig rammer vanlige folk. De unge får ikke utdanning og ingen får et helsetilbud – det blir rett og slett ingen utvikling. Selv om vi kjempet med våpen, var vi alltid åpne for forhandlinger. Forhåpentligvis går det bedre denne gangen enn de fem gangene vi har forhandlet tidligere.

- Jeg har kjempet flere kamper enn jeg kan telle i dette området, nå håper jeg vi slipper å slåss mer, sier Kaptein Shen Baw til Bistandsaktuelt.

Foto: Espen Røst

22 Tema: Norsk fredsengasjement i Myanmar

To unge KNLA-soldater ved bredden av Tanintharyi-elva. I mer enn seksti år har Karen-folket kjempet for sine rettigheter med våpen i hånd. Fred er essensielt for at det tidligere militærdiktaturets utvikling kan begynne for alvor. Det ønsker norske myndigheter å bidra til, men utfordringene står i kø for å få på plass en varig fredsavtale. Foto: Espen Røst

Stoler ikke på hæren

Stoler majoren på myndighetene denne gangen? undrer vi. Politisjefen drar litt på det, lener seg tilbake i stolen.

– Det er komplisert. Jeg tror på presidenten, jeg tror han vil ha fred. Jeg stoler på myndighetens representanter i dette området. Men flere av regjeringsmedlemmene fra hæren stoler jeg ikke på. Også er jeg bekymret for at Aung San Suu Kyi skal vinne valget. Hun ville ikke kunne kontrollere hæren – det kan den sittende presidenten.

Pdoh Gyi Noe understreker at våpenhvileavtalen som er underskrevet er svært viktig – at den betyr mye for folket i denne regionen.

– Vi kan bevege oss mye friere nå, uten frykt. Det er bra for business også. Samtidig gir det oss en del utfordringer. For eksempel er det store økonomiske interesser, både fra utlandet og fra folk i Myanmar, knyttet til blant annet gruvedrift og tømmer. For KNU er det krevende å ha kontroll. Det er viktig for KNU at inntektene fra dette området kommer folket her til gode, og ikke bare forsvinner ut av regionen, sier Pdoh Gyi Noe.

Uoversiktlig landskap

Norsk Folkhjelps landsjef i Myanmar har lang erfaring fra Balkan, men det er et vel så krevende landskap lillehamringen Emil Jeremic nå jobber i. Årtier med menneskerettighetsbrudd, bruk av landminer, rekruttering av barnesoldater og seksuell vold har påført vanlige folk i de etniske områdene enorme lidelser.

Men etter valget i 2010 har viktige endringer skjedd i regjeringens tilnærming til konflikten. Bortsett fra den pågående konflikten i Kachin og Shan, har våpenhvileavtalene som så langt er inngått ført til en dramatisk nedgang i militære aktiviteter og menneskerettighetsbrudd mot sivile i alle de andre etniske områdene.

En av Jeremics oppgaver nå er å være norske myndigheters «fotter på bakken», i starten av en ny norsk fredsoperasjon. Et bidrag som tar i bruk velprøvde mekanismer, i fagmiljøet best kjent som «Den norske modellen»; en vilje til å bistå over lang tid, med fleksible bistandsmidler og en bevissthet om at hver enkelt prosess har sine særlige kjennetegn – og en vilje til å snakke med alle parter i en konflikt.

Men med den mistroen mange av de etniske gruppene fortsatt har til Myanmars myndigheter, er dette bare starten på det som sannsynligvis blir en lang og kronglete prosess mot en varig fred. Vil fredsprosessen bli en suksess? Det er et av de største spørsmålene i Myanmar nå.

– En nasjonal våpenhvileavtale kan komme ganske snart. Men en fredsavtale; det er lenge til. Det er nesten helt utenkelig at en avtale vil komme på plass før valget i 2015. Muligens vil det heller ikke bli enighet om noen nasjonal våpenhvileavtale. Det er så mange problemstillinger her, også mellom de ulike etniske gruppene. Å få dette på plass vil nok ta mange år, sier Jeremic til Bistandsaktuelt.

Unge soldater

Vi har kjørt et stykke videre. Dype spor etter vann fra regntida har noen steder gravd seg ned i veien og den rødlige jorda i skråningene. Hundre meter nedenfor oss snor elva seg som en gul slange.

Snart skal ferden fortsette med båt. Når vi kommer til veiens ende, er fire unge KNLA-soldater i ferd med å tanke opp motorene til de karakteristiske tynne elvebåtene som skal ta oss den seks timer lange båtturen frem til landsbyen Ka Che Hta.

Det er vanskelig å ikke legge merke til at soldatene er tungt bevæpnet. Og at de ser unge ut – den yngste av dem sannsynligvis fortsatt i tenårene. Mange av de etniske væpnede gruppene i Myanmar er beskyldt for å bruke barnesoldater og også for overgrep mot sivilbefolkningen.

Vi spør Emil Jeremic igjen: – Har de etniske gruppene også en «opprydningsjobb» å gjøre i egne rekker etter tiår med krig?

– Bruk av barnesoldater er en forbrytelse som ikke kan aksepteres. Men vi vet at det forekommer. Kommer en nasjonal våpenhvileavtale på bordet, vil nok barnesoldater fort bli historie, men per i dag er problemet uløst. I en post-konfliktsituasjon er det viktig å ikke glemme integrering av tidligere barnesoldater i samfunnet. Her har de etniske væpnede gruppene et ansvar. De ønsker å bli legitime politiske aktører, da må de også respektere menneskerettighetene, sier Jeremic.

Viktig humanitær hjelp

Skogen er som en tett grønn vegg oppover åssidene, duren fra påhengsmotoren kastes tilbake mot oss. Vi kjører medstrøms, og i strykene går det fort.

Briten Ashley South har arbeidet i Karen-folkets land i snart 25 år og er gift med en Karen-kvinne. South kjenner kulturen og historien til karenene bedre enn de fleste andre utenforstående. De to siste årene har han vært rådgiver i MPSI. Nå skal han til landsbyen Ka Che Hta for første gang. Befolkningen der har bare nylig kommet tilbake fra sine gjemsteder lengre inn i jungelen.

– Området vi nå er på vei inn i, har vært mer eller mindre umulig å besøke tidligere. Én effekt av MPSI har vært å bidra til at det er mulig å dra inn i slike områder og involvere lokalbefolkningen i fredsprosessen. Hvilke bekymringer har de, og hvilke behov: Det ønsker vi å kartlegge, sier South:

– Tilgang til disse områdene gjør at vi har kunnet gi svært viktig humanitær hjelp til utsatte lokalsamfunn. Vi har bidratt til at internt fordrevne får mulighet til å gjenoppbygge sine liv og vende tilbake til sine landsbyer. Samtidig har vi vært veldig forsiktige med å love noe. Men skal man få til en varig fred, må lokalbefolkningen i disse avsidesliggende områdene også inkluderes.

En familie står på elvebredden, et lite hus på små stylder er gjemt halvveis bak de høye trærne. De vinker til de fremmede som passerer forbi. Litt lenger nede fisker tre menn fra to

– De etniske væpnede gruppene krever at inntekter fra deres områder skal deles mellom myndighetene og lokalbefolkningen. Dette er ett av punktene man ikke har kommet til enighet om ved forhandlingsbordet, sier sier Emil Jerevic i Norsk Folkehjelp. Than Hthke har reist fra den konflikthverjede delstaten Kachin til Tanintharyi for å lete etter gull. Foto: Espen Røst

elvbåter. En gruppe apekatter leker på en sandbank.

Tanintharyi-elva bærer fortsatt preg av at den var en ferdsselsåre som regjeringshæren lett kunne kontrollere: Det er langt mellom folk. Karen-geriljaen «kontrollerte» skogene, og langs elva sto mange av de største slagene mot hæren.

Vi hører en motordur som overdøver vår egen. Rundt en sving kommer to elvbåter mot oss i stor fart. Seks-syv mann i hver. Vi stirrer på hverandre i det vi passerer.

– KNLA-soldater på patrulje, sier Ashley South.

En økonomisk agenda

Væpnede grupper har ofte en klar økonomisk agenda i tillegg til den politiske, fortsetter han.

– Det er ikke alltid de representerer folket i like stor grad. Når det er sagt, mener jeg KNU har mye legitimitet. En fredsprosess og en utviklingsprosess som ekskluderer de væpnede gruppene vil mislykkes. I de konfliktrammede lokalsamfunnene vi

jobber, som dit vi er på vei nå, har de i hvert fall mye større tillit enn myndighetene. Folk i disse områdene ser på regjeringen og hæren som en fremmed og svært truende faktor. Og det er basert på mange års dyrekjøpte erfaringer. Om de væpnede gruppene ikke involveres, kan enkelte forsøke å ødelegge prosessen, fordi den ikke gir dem, sier South.

Og han har sannsynligvis et meget godt poeng. Myanmar er svært rikt på naturressurser; olje, teak, gull. Og kontroll over naturressursene er en av de store konflikt-driverne i Myanmar. Tiår etter tiår med krig har gjort de etniske områdene til en yngleplass for kriminell virksomhet. Flere av geriljagruppene har overlevd gjennom narkotikaproduksjon eller ulovlig handel med mineraler og andre naturressurser.

Narkokarteller

Ifølge en fersk rapport fra FNs kontor for narkotika og kriminalitet økte opiumsproduksjonen i Myanmar for åttende år på rad i fjor. Rapporten fra

desember påpeker at Myanmar nå er verdens nest største opiumsproducent – etter Afghanistan.

– Jeg tror en fredsavtale er en forutsetning for å få bukt med problemet, særlig i forhold til de små militærgruppene som kan operere fritt i skyggen av konfliktene. Mange av disse er kriminelle organisasjoner som ikke har interesse av at Myanmar blir en stabil rettsstat. Hvis en nasjonal våpenhvileavtale blir signert, kan de etniske gruppene sammen med Myanmar's styresmakter stoppe slik kriminell virksomhet, sier Emil Jeremic.

Tanintharyi ligger utenfor det som normalt omtales som Det gylne triangel, og delstaten trekkes heller ikke frem av FN som et område der valmue-produksjon er et problem. KNU har en uttalt nulltoleranse for narkotika, og det finnes ikke bevis for at det drives handel blant toppene i organisasjonen. Men årtier med borgerkrig og lovløshet har skapt en situasjon hvor KNU sliter med å håndheve nulltoleransen.

Kilder Bistandsaktuelt har snakket med er helt klare på at ulike KNLA-kommandanter skal være involvert på flere plan. Sannsynligvis ikke i selve produksjonen, men KNU og KNLA kontrollerer store deler av Tanintharyi: Med sin lange grense med Thailand og store utilgjengelige områder, er delstaten en viktig geografisk brikke i den internasjonale narkotikahandelen.

De KNU-kontrollerte områdene har også hatt enorm avskoging ved ulovlig hogst. Historisk hadde Myan-

mar en av Sørøst-Asias største tropiske skoger. Da britene, som også drev massiv avskoging, forlot landet var 70 prosent dekket av skog. Nå er det bare 40 prosent igjen, og Tanintharyi er en regionene med relativt stort skogtap.

– Kontroll over naturressursene er kjernen til mange av konfliktene i Myanmar. De etniske væpnede gruppene krever at inntekter fra deres områder skal deles mellom sentrale myndigheter og lokalbefolkningen. Dette er ett av punktene man foreløpig ikke har kommet til enighet om ved forhandlingsbordet, sier Jeremic.

Gullgravere

Sola står lavt på himmelen, trærne kaster lange skygger. Vi har vært på reise siden soloppgang. Ennå er vi ikke fremme i landsbyen Ka Che Hta. Vi har akkurat passert noen heftige stryk, men her gir vannet inntrykk av å stå nesten stille. Langs elvebredden har vi flere steder den siste timen sett flåter med små maskinlignende innretninger:

– Gullgravere, blir vi fortalt. En mann kommer ned på stranda for å ta imot båten i det vi legger til. Than Hthke forteller at han har reist fra delstaten Kachin til Tanintharyi-elva for å lete etter gull.

– Tidligere kunne vi ikke dratt inn hit. Trolig hadde vi blitt arrestert eller drept av KNLA-soldater. Men etter våpenhvilen har vi fått innreisettelse og får vi lov til å lete, forklarer 37-åringen.

« Jeg er bekymret for at Aung San Suu Kyi skal vinne valget. Hun ville ikke kunne kontrollere hæren. »

Pdoh Gyi Noe, lokal politisjef.

24 Tema: Norsk fredsengasjement i Myanmar

Han tar oss med bort til de to bambusflåtene hvor maskinene de bruker står. En dieseldrevet generator driver et samleband hvor grus og sand fra elvebunnen fraktes bort til sortering. Than Hthke tar på seg dykkermasker og forklarer hvordan han dykker ned på elvebunnen med en slamsuger som drar grus og sand opp på samlebandet. – Men Tanintharyi-elva har voldsomme krefter, er ikke dette farlig?

– Jo, sier han og trekker på smilebandet.

– Veldig farlig. Strømmen i elva er sterk; om jeg mister taket kan jeg bli dratt langt av sted og bli slått mot stein og fjell på bunnen. Men fortjeningen er god, forteller han.

Båtføreren vår avbryter samtalen: Vi må videre. I lyset fra parafinlampa tenner Than Hthke en sigar. Han smiler, og sier han skjønner at det nok er best at vi kommer frem til vår destinasjon før det blir mørkt: Det gjør vi ikke. Sola forsvinner fort i Myanmar dype jungel. Det er nesten helt svart når vi ankommer Ka Che Hta.

Frykt i jungelen

En hane galer. Ris koker på ilden. Tre menn sitter og kjederøyker, ved siden av kvinnen som tilbereder mat. Husene ligger spredt, små stier mellom trærne. Sola er i ferd med å komme opp over åskammen da vi avbryter frokosten til Naw Thae Gay og ektemannen Saw Ka Yae og barna. Men vi blir invitert inn, det er ikke så ofte det er fremmede her.

– Vi bruker ingen penger på mat. Risen og rotfruktene vi har på bordet har vi dyrket selv eller byttet med andre landsbyboere. Når vi, en sjelden gang, har penger – er det fordi vi har solgt dyr vi har skutt i skogen, for eksempel til gullgraverne oppe i elva, forteller Naw Thae Gay.

Firebarnsmoren ser eldre ut enn sine 39 år. Sammen med ektemannen og barna kom de til landsbyen Ka Che Hta for et halvår siden. I nesten 17 år levde paret på flukt i jungelen. Barna er født på flukt, og de bodde sjelden lenge på et sted. I gjennomsnitt måtte de flytte på seg 3-4 ganger i året. Frykten for soldatene fra regjeringshæren gjorde at de ikke turte å vende tilbake til landsbyen de flyktet fra under kampene i 1997.

– Å leve i skjul i jungelen var veldig hardt. Vi hadde lite mat, barna ble ofte syke. Vi dyrket ris, men flere ganger brente regjeringssoldatene avlingene våre, forteller Saw Ka Yae.

Han forteller at familien levde i konstant frykt i jungelen. Flere familier holdt sammen og hadde jevnlig kontakt, men Saw Ka Yae sier de ikke tørde å bo på samme sted fordi det ville gjøre at de lettere ble funnet. Familiene i området hadde en slags vaktordning, de byttet på å ha ansvar for følge med på om regjeringssoldatene nærmet seg.

– Noen ganger fant vi drepte mennesker og nedbrente hytter i områdene der regjeringshæren hadde vært, forteller firebarnsmoren.

I vår tok familien et viktig valg. De bestemte seg for å ta sjansen på et bedre liv; på å flytte ned mot elva og til Ka Che Hta. Selv om livet i landsbyen ikke er lett, selv om barna fortsatt må legge seg sultne av og til, så er mye blitt bedre:

– Barna kan få undervisning nå. Vi klarer å dyrke mer mat og kan få hjelp hvis vi er syke. Det er bra. Men det aller viktigste er at freden varer.

Skepsis til fredsprosessen

Det norske fredsengasjementet i Myanmar er foreløpig bare i sin spede begynnelse, men norske myndigheter har lovet å støtte prosessen videre.

Ifølge en uavhengig rapport har MPSI-prosjektet og våpenhvileavtalene gitt befolkningen i konfliktområdene en økt følelse av sikkerhet.

Skolen i Ka Che Hta er smekkefull. Utenfor står sola midt på himmelen, men i skyggen under palmetaket kjennes den svake brisen kjølig deilig. Emil Jeremic fra Norsk Folkehjelp, Ashley South og de andre fra MPSI forteller lokalbefolkningen hvorfor de er kommet. Landsbyboerne sitter tett i tett på trebenkene. Et par skabbete bikkjer sirkler oppskjørtet rundt utenfor hytta, det ser ut til at de skjønner at dette er noe utenom det vanlige.

Teamleder South presenterer seg på karen-språket. Han forklarer hvorfor det norske-støttede teamet er kommet til landsbyen og takker for gjestfriheten. Folk hører oppmerksomt etter og ler når han fleiper litt med sin egen karen-uttale. Flere fra landsbyen stiller spørsmål. En eldre mann reiser seg og forklarer hvor hardt livet har vært, hvordan de har levd i frykt, med lite mat og mye sykdom.

– Tror dere våpenhvilen vil holde, spør han alvorlig.

Dialog mellom partene

En viktig del av det norske fredsengasjementet i Myanmar, er å bidra til dialog mellom partene. For å klare det er det viktig med inngående kunnskap om de ulike behovene; å bringe bekymringer og ønsker for fremtiden fra de isolerte landsbyene til forhandlingsbordet. Flere av beboerne uttrykker at de ikke stoler på partene i fredsforhandlingene. De frykter nye kamper og er redde for å måtte flykte igjen.

– Akkurat nå trenger vi ikke å frykte for våre liv, men frykten sitter fortsatt i våre hoder. Vi kan ikke være sikre på at denne freden vil holde, sier en eldre kvinne.

Samtidig blir det uttrykt at våpenhvilen har gjort det mulig for landsbyboerne å bevege seg friere, at det kan komme bistand inn i området, en mer stabil utdanning for barna og at de generelt kan leve med mindre frykt enn tidligere: En frihet til å bosette seg i en landsby og være i stand til å fokusere på levekår og samfunnsaktiviteter.

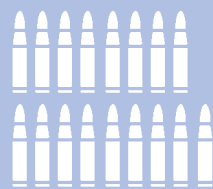
– Under krigen måtte vi føde ute i skogen mens vi var på flukt. Nå er det så stabilt at vi kan føde i våre egne hus, sier en 34 år gammel kvinne.

Etter møtet i skolebygningen ønsker en av landsbylederne å vise oss rundt; Tar Ka Pahl forteller hva de dyrker, at de ikke har lov til å drive jakt i skogen fordi dette er et naturreservat og at det nå er 236 innbyggere i landsbyen.

Vi setter oss ved en liten side-elv som slynger seg ned åssidene bak landsbyen. En kvinne vasker klær like bortenfor, to gutter leker med et fiskenett. 36-åringen forteller at han har kone og barn, to jenter på 12 og 7 år. Familien flyktet inn i jungelen da kampene mellom hæren og KNLA var som verst i dette området. Han er glad for at situasjonen nå har tillatt familien å komme tilbake til elva og landsbyen.

– Det er mye bedre å bo her enn å

Fredsprosessen

17 geriljagrupper – og et ukjent antall militser opererer i Myanmar

140 000 tonn – beslaglagt ulovlig hugget tømmer i Myanmar fra 2011 – 2014

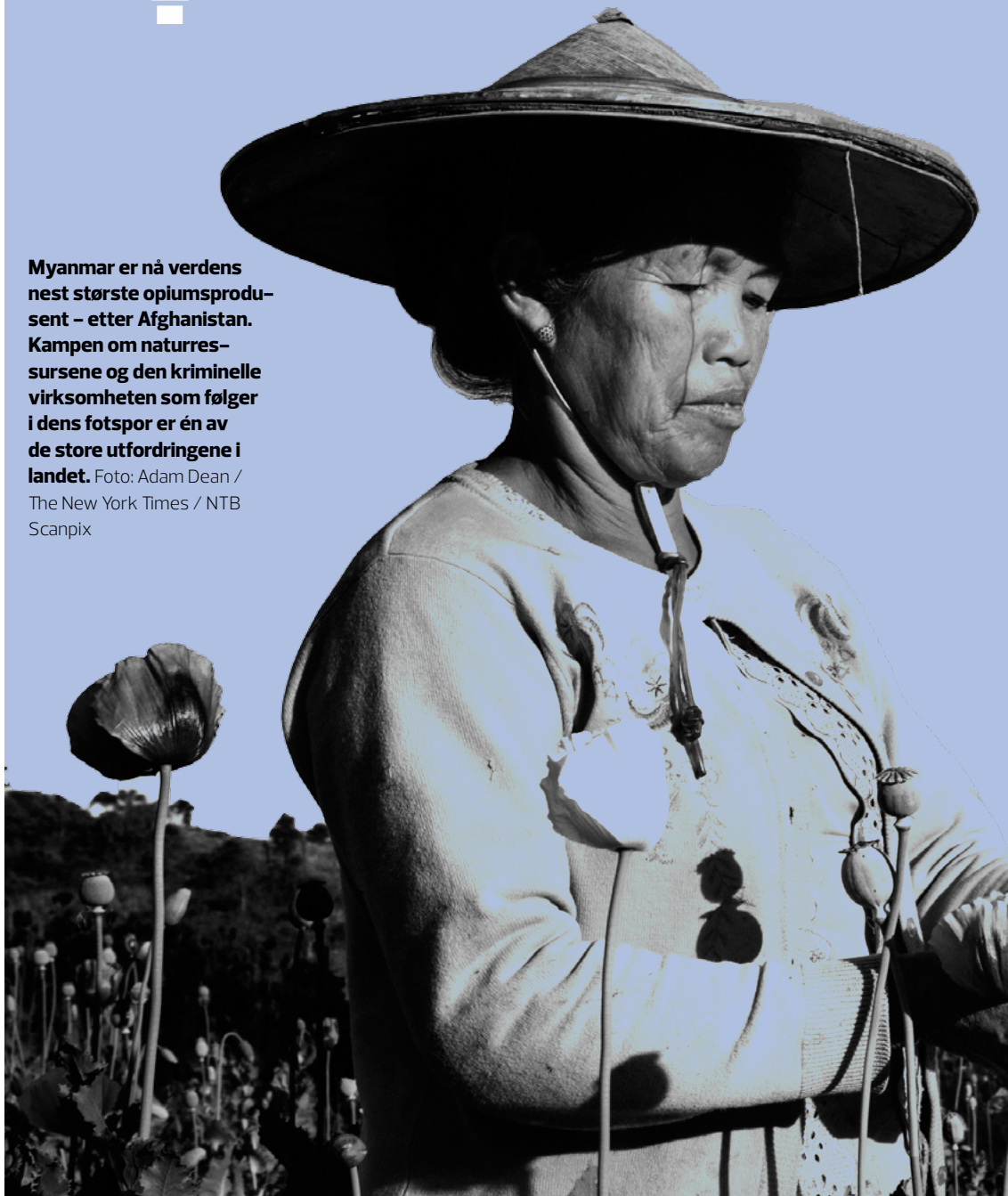

30 % – av Myanmar's befolkning bor i konfliktområder

\$275 millioner – estimert verdi av Myanmar's opiumsproduksjon

Myanmar er nå verdens nest største opiumsproducent – etter Afghanistan. Kampen om naturressursene og den kriminelle virksomheten som følger i dens fotspor er én av de store utfordringene i landet. Foto: Adam Dean / The New York Times / NTB Scanpix

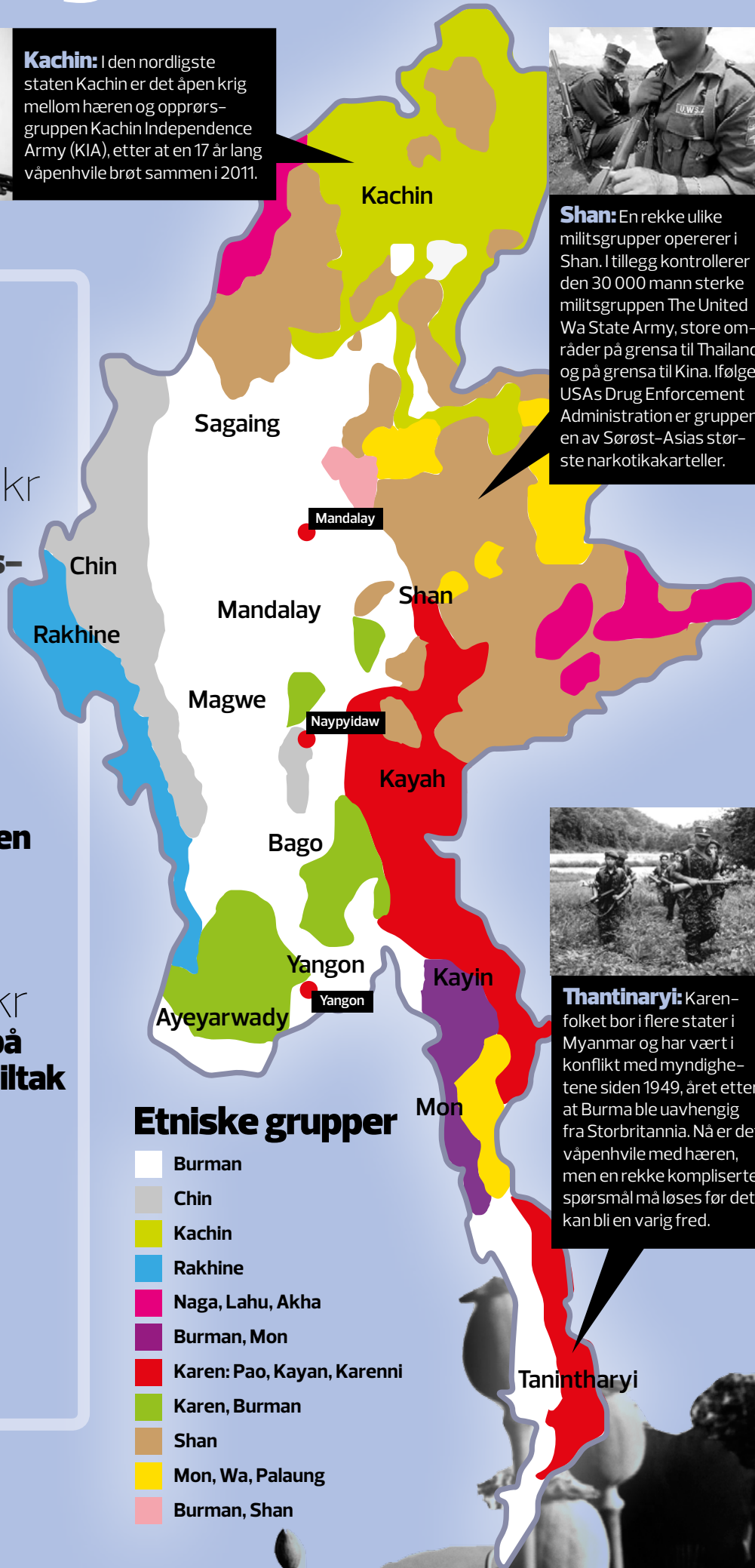
sen i Myanmar

Kachin: I den nordligste staten Kachin er det åpen krig mellom hæren og opprørsgruppen Kachin Independence Army (KIA), etter at en 17 år lang våpenhvile brøt sammen i 2011.

Shan: En rekke ulike militsgrupper opererer i Shan. I tillegg kontrollerer den 30 000 mann sterke militsgruppen The United Wa State Army, store områder på grensa til Thailand og på grensa til Kina. Ifølge USAs Drug Enforcement Administration er gruppen en av Sørøst-Asias største narkotikakarteller.

Etniske grupper

- Burman
- Chin
- Kachin
- Rakhine
- Naga, Lahu, Akha
- Burman, Mon
- Karen: Pao, Kayan, Karenni
- Karen, Burman
- Shan
- Mon, Wa, Palaung
- Burman, Shan

Thantinyari: Karen-folket bor i flere stater i Myanmar og har vært i konflikt med myndighetene siden 1949, året etter at Burma ble uavhengig fra Storbritannia. Nå er det våpenhvile med hæren, men en rekke kompliserte spørsmål må løses før det kan bli en varig fred.

1,5 milliarder kr
– brukte Norge på freds- og forsoningsarbeid i 2014

11 milliarder kr
– brukte Norge på konfliktløsning og forebygging i perioden 2003–2013

40 millioner kr
– skal Norge bruke på freds og forsoningstiltak i Myanmar i 2015

230 millioner kr
– norsk bistand til Myanmar i 2014

«Den norske modellen»

Gjennom mer enn 40 år har Norge spilt en stadig større rolle i internasjonalt fredsarbeid. I denne perioden har det som i fagkretser omtales som «Den norske modellen» utviklet seg. Kort beskrevet handler det om økonomiske muligheter til langsiktighet, fleksibilitet og evne og muligheter til å gå i dialog med alle parter i en konflikt. Bevisstheten om at hver enkelt prosess har sine særlige kjennetegn, omtales ofte som unik når den norske modellen omtales.

Norsk fredsengasjement i Myanmar:

Norge har spilt en sentral rolle i å støtte opp under reformprosessen i Myanmar. Norske myndigheter har anerkjent de positive utviklingstrekkene de senere år, oppmuntret til videre fremgang, og på en rekke områder bidratt med konkret støtte til utviklingen. En helt sentral del av den norske støtten har gått til fredsprosessen: «om ikke en fredsprosessen lykkes, vil det få negative konsekvenser for hele demokratiseringsprosessen» heter det fra Utenriksdepartementet.

Myanmar Peace Support Initiative (MPSI):

Som følge av den langvarige norske støtten til Myanmar, ble norske myndigheter i 2012 spurt om å ta initiativ til å få internasjonal støtte til fredsprosessen. MPSI ble etablert og det ble igangsatt en rekke konkrete prosjekter i de mest konfliktrammede og utilgjengelige områdene. I tillegg til å gi bistand til befolkningene var målsettingen å skape positiv dynamikk mellom aktørene i konfliktene, og videre bidra til å skape tillit og tiltro til fredsprosessen. Ifølge Utenriksdepartementet har fredsprosessen nå kommet så langt, MPSI fases ut etter å ha vært operativt i tre år. Men utenriksminister Børge Brende har lovet å støtte fredsprosessen videre.

Peace Donor Support Group (PDSG):

Gjennom lederskapet i PDSG skal Norge fortsette sitt fredsengasjement i Myanmar har derfor bidratt til å etablere et giverforum. I PDSG sitter de største bilaterale- og multilaterale givne. Forumet fokuserer på å gi politisk og finansiell støtte til fredsprosessen. Utviklingen i fredsprosessen og den overordnede politiske utviklingen som har relevans for fred og forsoning i Myanmar diskuteres i dette forumet. Forumet konsulterer aktørene i fredsprosessen om deres syn på prosessen samt når det gjelder behovene for støtte.

KILDER: UTENRIKSDEPARTEMENTET, NORAD, NUPI, UNODC, MYANMAR MINISTRY OF ENVIRONMENTAL CONSERVATION AND FORESTRY

26 Tema: Norsk fredsengasjement i Myanmar

I vår tok Naw Thae Gay og ektemannen Saw Ka Yae et viktig valg. De bestemte seg for å legge et liv på flukt bak seg, å ta sjansen på et bedre liv for seg og barna; på å flytte ned mot elva og til landsbyen Ka Che Hta. Foto: Espen Røst

En hard volleyball-smash; mottakeren slenger seg, men ligger rett ut på den hardbanka jorda. De rundt ler av det komiske forsøket på å redde laget. Et lite tegn på at freden endelig har kommet til denne konfliktherjede regionen? Foto: Espen Røst

Norsk Folkehjelp og delegasjonen fra norskstøttede Myanmar Peace Support Initiative (MPSI) vil gi vanlige folk en stemme i fredsprosessen i Myanmar. I landsbyen Ka Che Tah forteller folket om årtier på flukt og stygge overgrep. Foto: Espen Røst

være på flukt i jungelen, spesielt for barna. Her i landsbyen kan de treffe andre barn, leke fritt og ha det bra. Som dere ser; barna koser seg, de bader i elva, fisker og leker.

Men årtier med krig har satt sine spor og mange tør fortsatt ikke å vende tilbake til landsbyen, forteller Tar Ka Pahl:

– De stoler ikke på at våpenhvilen vil holde, er fortsatt redde for hæren og gjemmer seg skogen. Og de er redde med god grunn. Hæren ser på oss vanlige folk som soldater – ser de noen, så skyter de etter dem. Helt ærlig; KNU kan ikke beskytte landsbyen vår. Ryker forhandlingene flykter vi ut i jungelen igjen.

Hater ikke

Beboerne har avsluttet møtene med MPSI-teamet og er på vei tilbake til sine daglige gjøremål. En hund piler forbi. En gris vrir seg i den brune gjørma. Emil Jeremic sier han er overrasket over landsbyboernes pågangsmot og evne til å overleve under svært vanskelige forhold i jungelen.

– I tillegg er jeg veldig imponert over deres tilsynelatende mangel på

hat etter alt de har blitt utsatt for. Deres største ønske er fred, det er fint å se, sier Jeremic.

Han påpeker at delegasjonen fra Norsk Folkehjelp og MPSI har fått verdifull kunnskap om landsbyboernes situasjon:

– De ønsker bedre leveforhold og er bekymret over at kommersielle aktører tar land fra dem og innskrenker deres livsgrunnlag. Det er åpenbart at ukontrollerte næringsinteresser utgjør en reell trussel og for å løse dette må den etniske væpnede gruppen som kontrollerer området, KNU, og Myanmar myndigheter jobbe sammen. Dessverre er det slik at man vanskelig kan se gode løsninger i overskuelig fremtid; ulike aktører skor seg, mens befolkningen blir ofre for uansvarlige kriminell fremferd, for eksempel miljøskadelig gullgraving langs elven og hogst av teak, sier Jeremic. Han fortsetter:

– Alle våre observasjoner vil bli delt med KNU og myndighetene, samt sivilsamfunnet og internasjonale aktører. Det vi har sett på denne turen er dessverre situasjonen svært mange steder og utgjør noen av de

viktigste uløste spørsmålene i Myanmar, knyttet til landrettigheter, behov for naturvern og lover og regler for næringsvirksomhet.

Vanskelig fred

To haner slåss, piler frem og tilbake, på den åpne plassen litt bortenfor skolen. En gruppe unge menn og gutter, noen i militær bekledning, har spent et nett mellom to bambusstenger. Den ruglete jorda er ingen ideell plass for ballspill, men med stor presisjon flyr en ball fra side til side over nettet. En hard smash; mottakeren slenger seg, men ligger rett ut på den hardbanka jorda. De rundt ler av det komiske forsøket på å redde laget. Et lite tegn på at freden endelig har kommet til denne konfliktherjede regionen?

– Fredsprosessen er inne i en vanskelig og problematisk fase. Men det

finnes jo ikke noen annen vei enn fred. Det er viktig å huske på at vi snakker om over 60 år med konflikt. Man kan ikke forvente at alt skal forandre seg i løpet av et par år, sier Ashley South.

Han mener MPSI har lyktes med å få væpnede grupper, myndighetene og lokalsamfunnet til å snakke sammen.

– Men det er selvfølgelig et stort problem at man ikke har klart å bli enige om en landsdekkende våpenhvile. Ledelsen i regjeringen er svært dedikerte til fredsprosessen, men vi er nå i en situasjon med valget i 2015, hvor rivaliseringen har begynt. Det er utfordrende for prosessen.

– Men hvordan bør Norge og det internasjonale samfunnet støtte fredsprosessene videre?

– Store deler av støtten til fredsprosessen og til utvikling, gis nå gjen-

« Det aller viktigste er at freden varer. »

Saw Ka Yae, firebarnsfar

Freden har endelig senket seg over idylliske Tanintharyi-elvasør-øst i Myanmar. Men en rekke uløste problemer gjør at mye gjenstår før guttene som bader ved landsbyen Ka Che Hta kan føle seg helt trygge.

Foto: Espen Røst

nom myndighetene. I alle fall oppfatter mange det slik. Det er veldig viktig at de etniske gruppene involveres, både på ledernivå og på landsbynivå, slik MPSI nå har jobbet. Men jeg ser ikke en strategisk tenkning fra givelandene om hvordan de skal fortsette å støtte fredsprosessen. Når jeg snakker med ledelsen i KNU nå, er de veldig bekymret for veien videre.

Vi har ruslet fra ballplassen ved skolebygningen ned til elvebredden. Tanintharyi-elva slynger seg kraftfullt forbi. Tre gutter bader fra en båt. Baklengs salto ut i det svalende vannet. Borte på stranda har det ankommet en gruppe soldater fra KNLA. De er bare så vidt innom Ka Che Hta før de skal videre oppover elva.

Krig er smertefullt

Kaptein Shen Baw forteller at han har kjempet for Karen-folket hele livet, en kamp der «overgivelse aldri har vært et tema».

Da Shen Baw var 19 år vervet han seg som soldat i KNLA. Han er ikke gift og har ingen barn – han sier han ofret familielivet for karenenes kamp. Nå er han kaptein, femti år og har tjue mann under seg:

– Jeg har kjempet flere kamper enn jeg kan telle i dette området, nå håper jeg vi slipper å slåss mer:

– Ser du fjelltoppen der borte. Tenk deg at du må over den, du bærer masse utstyr, du har en fiende som jager deg, som forsøker å drepe deg. Du har lite mat, er sliten og er kanskje skadet. Slik er livet for en soldat; krig er smerte og lidelse.

Kapteinen forteller at det er så lite spent i området nå at han ikke har med våpen i båten når han er ute på slike korte turer. Men mistroen til regjeringshæren sitter dypt.

– Det er vanskelig å stole på dem, de har løyet til oss så mange ganger. Vi ser at de fortsatt kommer med flere båter, utstyr og våpen. Vi ser at de forsterker basene sine. Da er det veldig vanskelig å ha tillit til dem. Men vi ønsker fred.

– Og om dere ikke oppnår det dere vil gjennom forhandlinger?

Shen Baw er en mann med et direkte blikk. Han svarer uten å nøle.

– Vi har kjempet i tiår etter tiår for anerkjennelse av Karen-folket. Om det blir nødvendig, vil vi slåss for det igjen. ■

– Fredsavtale viktig for å bygge demokrati

Den norske regjeringen har satt av om lag 40 millioner til freds- og forsoningstiltak i år.

– Norge støtter fredsprosessen som en viktig del av reform og overgang til demokrati i Myanmar. Å få slutt på alle de væpnede konfliktene vil ikke bare være viktig for å stanse vold og skape utvikling, men vil også legge et viktig grunnlag for å bygge et inkluderende demokrati med respekt for menneskerettighetene til alle landets innbyggere, sier statssekretær i utenriksdepartementet Bård Glad-Pedersen.

– Hvordan skal Norge fortsette med dette arbeidet, nå som MPSI avvikles?

– Alle prosjektene som har vært

støttet innenfor Myanmar Peace Support Initiative (MPSI) blir videreført, med støtte fra Norge og de andre landene. MPSI som mekanisme var viktig i en tidlig fase i fredsprosessen og skapte tillit gjennom konkrete prosjekter. Gjennom dette arbeidet er det åpnet flere dører og det er etablert relasjoner og prosjekter som nå ikke lenger trenger en støtte-struktur som MPSI for å kunne arbeide videre. Dette er en positiv utvikling og henger sammen med at fredsprosessen har beveget seg fremover.

Les mer på nett

www.bistandaktuelt.no

■ HELSE

6,25

milliarder kroner er løftet fra Norge til vaksinealliansen Gavi i den neste femårs-perioden. For perioden 2016–2020 er GAVIs mål å vaksinere 300 millioner barn og dermed redde 5–6 millioner liv.

■ BARNEDØDELIGHET

Milliardærer med fremtidstro

I sitt årlige brev til verden spår Bill Gates og hans kone Melinda at barnedødeligheten vil bli halvert innen 2030. Livsødeleggende sykdommer som polio, guineaorm og elveblindhet vil bli avskaffet, og det vil foreligge en enkeltdose-kur for malaria.

Norge stanser støtte til avvæpning i Kongo

I sju år har en norsk organisasjon arbeidet med å få opprørssoldater fra Rwanda til å legge ned våpnene og vende hjem fra nabolandet DR Kongo. Nå stanser UD støtten, selv om en evaluering fastslår at «det er avgjørende at prosjektet fortsetter». **Av Jan Speed**

Den brutale opprørsgruppen Demokratiske styrker for Rwandas frigjøring (FDLR) har lenge vært en av de største hindringene for fred i det østlige DR Kongo.

Siden 2006 har meklere forsøkt både å få til fredssamtaler og å overtale rwandiske opprørssoldater og flyktninger til å vende tilbake til hjemlandet. Bak tiltaket står den norske organisasjonen De norske pinsemenigheters ytremisjon (PYM) som har lange tradisjoner for arbeid i DR Kongo.

I dag befinner opprørerne seg i ulike baser i den østlige del av Kongo. Opprørerne er fortsatt aktive og står bak stadige kidnappinger, angrep og voldtekter.

Støtten opphører

PYM har samarbeidet med en sammenslutning av protestantiske kirker i Kongo. Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) i Stavanger, med Kåre Lode i spissen, har tilrettelagt møter og dialog. Prosjektet har vært støttet av Seksjon for fred og forskning i Utenriksdepartementet med to-

talt 23 millioner kroner. Men støtten har nå opphørt.

UDs bevilgning brukes vanligvis ikke på prosjekter til fred og forsoning over så lang tid som det her har vært snakk om. Den vanlige tidshorisonen for støtte er ett år.

– Vi er nødt til å prioritere prosesser der vi selv er engasjert. Vi har over tid indikert overfor PYM at det er ikke naturlig for oss å gi støtte over lang tid, og at de må se etter nye givere, sier seniorrådgiver Marianne Hille i UD.

En fersk prosjektgjennomgang utført av Scanteam for Utenriksdepartementet konkluderer at «det er avgjørende at prosjektet fortsetter» og at det er «både veldig veldrevet og effektivt».

– Konklusjonen står Scanteam for. Men vi synes det er flott at evalueringen konkluderer med at dette er et bra og viktig prosjekt, og at resultatene er overveiende gode. Dette vil forhåpentligvis bidra til at prosjektet kan trekke til seg andre givere. Gitt at vi ikke lenger støtter prosjektet, vil ikke vi gjøre noen vurdering av om prosjektet har en rolle i den nåværen-

de politiske situasjonen. Vår seksjon mener vi ikke kan prioritere dette med de ressursene vi har til rådighet og i lys av andre prosesser der vi er direkte engasjert, sier Hille.

Gode tall

Ifølge PYM har det norskstøttede pro-

sjektet bidratt til at 21 966 sivile og 1635 stridende er blitt repatriert fra DR Kongo til Rwanda i perioden 2006 til 2013. Dette utgjør 20 til 30 prosent av alle rwandere som har vendt hjem i perioden. FNs høykommissær for flyktninger mener det fortsatt er rundt 185 000 rwandere bosatt i det østlige Kongo, og opprørsgruppen FDRL er fortsatt aktiv.

Ifølge FN-styrkene i DR Kongo er det minst to FDLR-enheter i Virungaskogene ikke langt fra grensen til Rwanda og Uganda, mens hoveddelene av opprørsstyrken befinner seg i skogene lenger sørvest rundt Walikale. FN mener FDLR fortsatt har 1600 soldater under våpen og at de kan mobilisere ytterligere 4000 på kort varsel. Kirkelige kilder tror tallet ligger nærmere 6000.

Prosjekttrådgiver i PYM, Stig Stordal, mener at signalene fra UD om at prosjektet ikke lenger er prioritert er underlig, gitt at evalueringen var så positiv.

– Tidspunktet for at støtten opphørte var også uheldig ettersom både FNs høykommissær for flyktninger og

FN er klar til å sette inn kamphelikoptre i en ny offensiv mot opprørerne. Den norske Kongo-eksperten Kåre Lode tviler sterkt på at det vil løse problemet.

Foto: UN Photo/Sylvain Liechti

■ UTDANNING

Unicefs største appell noensinne

FNs barnefond (Unicef) ber om drøyt 24 milliarder kroner for å hjelpe 62 millioner barn som trues av krig og nød verden over. Det er 1 milliard dollar mer enn i fjor. 20 prosent av pengene skal øremerkes utdanning.

■ FREDSAVTALE

Avtale i Sør-Sudan

Etter fem dager med lange og harde forhandlinger undertegnet Sør-Sudans president Salva Kiir og opprørsleder Riek Machar 1. februar en avtale om maktdeling. I kulissene truet Norge og andre internasjonale aktører med sanksjoner om det ikke ble enighet.

■ THAILAND

– Slavearbeid i Oljefondet-bedrift

Den britiske avisen The Guardian avslørte i fjor at thailandske CP Foods var involvert i slavearbeid. Det norske Oljefondet eier fortsatt aksjer verdt 248 millioner kroner i selskapet. CP Foods driver på omtrent som før, mener menneskerettighetsorganisasjonen EIJF.

186 opprørssoldater fra FDLR lot seg demobilisere før FN-fristen gikk ut i januar. Her stiller de opp for FN-styrkens representant Abdallah Wafy (til v.) og DR Kongos informasjonsminister Lambert Mende Omalanga.

Foto: UN Photo/Sylvain Liechti

FNs fredsoperasjon (Monusco) mente at arbeidet med frivillig repatriering av Rwanda-flyktninger bør trappes opp, sier Stordal. PYM og deres partnere i Kongo ser nå etter alternative finansieringskilder.

Beryktet

Det var i 1994 at mange etniske hutuer flyktet fra Rwanda til det østlige DR Kongo. Mange var soldater med familier, som enten hadde vært med i den gamle regjeringshæren eller i hutu-militsen (Interahamwe) som stod bak folkemordet i Rwanda.

Etter hvert ble mange av soldatene organisert i opprørsgruppen Demo-

kratiske styrker for Rwandas frigjøring (FDLR). Gruppen har angrepet mål i Rwanda, men er mest beryktet for angrep på sivile i DR Kongo. I dag er det ikke mange av de opprinnelige soldatene fra Rwanda igjen. Mange av opprørssoldatene i FDLR er kinyarwanda-talende kongolesere, oftest av hutu-etnisitet.

Eneste farbare vei

Mens Norge støttet opp om kirkelige forsøk på å finne en forhandlingsløsning på FDLR-problemet, har hele tiden Rwanda, og i stadig økende grad FN betraktet en militærinnsats som eneste farbare vei for å bli kvitt FDLR-problemet.

Den kongolesiske regjeringen under president Joseph Kabila har vært mer nølende. I lange perioder samarbeidet regjeringshæren med FDLR. Det ryktes at de delte inntekter fra ulovlig gruvedrift og drev våpenhandel. Men i begynnelsen av 2009 skiftet regjeringen linje og lot rwandiske elitetropper og kongolesiske tutsi-soldater jakte på FDLR. Disse styrkene overtok en del av tinnmalmgruvene

som opprørsgruppen hadde kontrollert.

Parallelt med de politiske og militære forsøkene på å knekke FDLR-kontrollen over store områder i øst-Kongo har Utenriksdepartementet gjennom PYM-prosjektet forsøkt å opprettholde løpende samtaler med ulike FDLR-fraksjoner både i Kongo og i Europa.

Prosjektgjennomgangen til Scan-team skriver at «prosjektet har klart å få til et enestående og nært forhold til Hutu-militsen FDLR. Dette er viktig for både å forstå hvordan FDLR tenker og til å kunne ha en fortrolig samhandling med dem for å overbevise dem til å demobilisere.»

Flyktet til skogs

Frykt og gjensidig mistillit mellom opprørerne, FN og Rwanda har hemmet arbeidet for en fredelig løsning. I 2008 klarte det norskstøttede-prosjektet å få en gruppe soldater med familier fra en utbrytergruppe (FDRL-RUD) til å legge ned våpen. De ble samlet i en leir ved Kasiki, men FN drøydde med å repatriere gruppen. En gruppe

på 67 soldater ble flyttet, men 250 andre flyktet ut i skogen da en Rwanda-støttet opprørsgruppe nærmet seg.

Lederne for landene i regionen og FN har stilt flere ultimatum til FDLR om at de må la seg avvæpne eller bli møtt med militære aksjoner. Den siste fristen utløp 2. januar, uten at det var tegn på stor demobilisering.

FNs ekspertgruppe for DR Kongo skriver i sin seneste rapport at FDLRs ledelse «mangler vilje til å bli avvæpnet og overgi seg». FNs elite-innsatsstyrker, støttet av kamphelikoptre, og regjeringsstyrkene fra Kongo gjør seg nå klar til kamp mot opprørerne.

Tviler

– Jeg tviler på om en militæroperasjon mot FDLR vil føre til en løsning, sier Kongo-ekspert Kåre Lode i en kommentar.

Han påpeker at Kongo og Rwanda i to år fra begynnelsen av 2009 gjennomførte en omfattende militær operasjon mot FDLR uten at de klarte å knuse opprørerne. Men det førte til at en million mennesker måtte flykte fra sine hjem. ■

Les mer på nett

www.bistandsaktuelt.no

Prosjektgjennomgang utført av Scanteam for Utenriksdepartementet konkluderer at «det er avgjørende at prosjektet fortsetter» og at det er «både veldig veldrevet og effektivt».

– Kampen om utviklingspengene hardner til

Helen Clark reiser verden rundt og snakker om viktigheten av å arbeide langsiktig for å forebygge katastrofe og konflikt. Til det trengs det bistands- penger, og de er det mangel på midt oppe i de verste humanitære krisene i dette århundret.

Av Hege Opseth Vandapuye

Den tidligere statsministeren i New Zealand, Helen Clark sitter i førersetet for FN-organisasjonen som både skal sørge for utvikling og hindre at kriser stopper utvikling.

– Jeg kan ikke huske en tid hvor det har vært så mange – og komplekse humanitære kriser samtidig. Det har svært store konsekvenser for utviklingsarbeid for verdens fattige, sier Helen Clark til Bistandsaktuelt.

Krig skaper krise

Væpnede konflikter har skapt store kriser i Syria, Irak, Sør-Sudan, Somalia og Den sentralafrikanske republikk. Ebola-epidemien herjer fortsatt i Vest-Afrika.

I 2013 brukte FN 22 milliarder dollar på humanitær hjelp. Etter hvert som den ene krisen tok den andre i fjor, eskalerte utgiftene til humanitær hjelp – igjen. Stadig flere stater – både mottaker- og giverland – må bruke mer penger på humanitær hjelp. Det gjør at budsjettene til langsiktig utvikling kuttes, eller står i fare for å bli kuttet.

– Ser vi på situasjonen i Libanon

og Jordan, begge land som betaler en høy pris for det som skjer i Syria, er det viktig å huske at det ikke bare er en flyktningkrise. Det er like mye en utviklingskrise.

Roser Syrias naboer

Den tidligere statsministeren i New Zealand pauser litt og sier:

– Ser vi på mitt hjemland og Norge, nokså likt når det gjelder befolkningstallet, hvordan hadde vi taklet en slik flyktningstrøm? At Libanon er såpass stabilt under disse forholdene er intet mindre enn en triumf. Spørsmålet er hvor lenge de kan klare det.

Clark peker på at Syria for få år siden var i kategorien mellominntekt-land. Nå er store deler av landet i ruiner, situasjonen har destabilisert en hel region.

– Den største trusselen mot utvikling er konflikt, sier hun.

Et gjerde ved stupet

– Er det vanskelig å nå frem med budskapet om behovet for å finansiere langsiktig forebygging av konflikter og naturkatastrofer?

– Det er ikke alltid like lett å få

HVEM?

Helen Clark

■ Leder av FNs utviklingsprogram (UNDP).

■ Jobber med overordnede spørsmål rundt langsiktig bistand og utvikling, blant annet forebygging av krig og katastrofer.

økonomisk støtte til langsiktig arbeid. Men ingen vil se et barn lide under de forferdelige forholdene som er i disse krisene. Folk vil hjelpe. Spørsmålet er hvordan vi kan bygge et gjerde ved toppen av stupet, som hindrer at folk kastes utfor når noe skjer. Vi er nødt til å tenke langsiktig parallelt med at vi holder folk i live og dekker de mest grunnleggende behovene til de som er drevet på flukt, sier Clark.

Clark snakker om ebola-utbruddet som har kostet flere tusen mennesker livet i Vest-Afrika. Epidemien er ikke over, selv om antall smittede og antall døde går ned. Hun peker på at både DR Kongo og Uganda, som har hatt flere utbrudd, har fått systemer på plass som gjør at de håndterer det.

– Vi trenger å lære av det. Jeg

«Den største trusselen mot utvikling er konflikt.»

Helen Clark, leder av FNs utviklingsprogram

håper «arven» etter dette som har skjedd er at vi etterlater en bedre kapasitet til å håndtere slike situasjoner ordentlig i fremtiden. For det kan skje igjen, sier hun.

Avgjørende år

I 2015 er det en rekke toppmøter som omhandler alt fra klima og humanitær respons, til utvikling og nye bærekraftige utviklingsmål. UNDP-sjefen kaller det et historisk viktig år for utvikling.

– Det er det viktigste på lang tid, vi må sørge for at vi gjør en god jobb, sier hun.

En viktig milepæl er FNs tusenårs-mål som når sin ende i år. Alle FNs 193 medlemsland har skrevet under på tusenårs-målene. Noen beskriver kampanjene som en av de mest suksessrike i historien. Fatigdommen i verden er redusert dramatisk. På andre områder har man langt fra lyktes – som i kampen mot mødredødelighet.

Ny kurs

Nye bærekraftige utviklingsmål skal vedtas senere i år. De skal stake ut

Helen Clark, sjefen for FNs utviklingsprogram UNDP, ser fram til en rekke toppmøter om miljø og utvikling i 2015. Dette blir et avgjørende år for utvikling. Det er nå vi skal finne de rette løsningene, sier hun. Foto: Shizuo Kambayashi / AP / NTB Scanpix
Foto: Foto: Shizuo Kambayashi / AP / NTB Scanpix

kursen for bruken av 700 milliarder bistandsdollar. FNs «Open working group» har konkretisert 17 nye mål. Med 169 delmål.

– Det er mange, fastslår Clark tørt.

Hun mener likevel at de nye målene vil være avgjørende for verdens utvikling fremover og at den ambisiøse agendaen kan være av det gode.

– Det vil bli en mer helhetlig tilnærming, sier utviklingssjefen i FN. Vel vitende om at kampen for utviklingskroner er i knallhard konkurranse med humanitære kroner.

Men ingen fred uten utvikling, ingen utvikling uten fred, gjentar hun. Og tar en «Gro Harlem Brundtland» til slutt: – **Alt henger sammen!** ■

Gjør som **6920*** andre:
Les våre nyheter på Facebook

*Antall følgere per 1. februar 2015.

BISTANDSAKTUELT

Sett fra sør av Henry Lubega

Frilansjournalist, Kampala

Journalister mot politi i Uganda

ETTER AT TO journalister nylig ble mishandlet av en høytstående politimann i Kampala, har ugandisk media sett seg nødt til å erklære en media-blackout som gjelder alle politirelaterte aktiviteter. Og dette er ikke første gang journalister i Uganda har stoppet mediadekningen av politiets arbeid.

Da de såkalte «walk to work»-protestene kulminerte i 2011, ble flere journalister utsatt for politivold, og utstyret deres ødelagt. For at forholdet mellom de to partene skulle «normaliseres», måtte til slutt politiets toppledelse gripe inn og alt utstyr ble erstattet.

I løpet av en uke har nå tre journalister blitt banket opp av politifolk høyt oppe i systemet: to i Kampala og én journalist som var korrespondent for regjeringsorganet New Vision i Nord-Uganda.

De to som ble banket opp i Kampala jobbet begge for private tv-kanaler. De dekket en demonstrasjon arrangert av organisasjonen for unge arbeidsløse, Unemployed Youth Uganda. I Kampala politidistrikt, hvor demonstrasjonen fant sted, gikk politimesteren selv, Joram Mwesigye, til fysisk angrep på journalistene. Grunnen som ble gitt var at «de hindret politiets arbeid».

DEN FORRIGE gangen journaliststanden erklærte en media-blackout rett mot politiet, var som sagt i 2011. Den gang valgte politiet å gjennomføre det de kalte forebyggende arrestasjoner, for å hindre at lederne av demonstrasjonene i det hele tatt kom seg ut på gatene.

Siden lederne ble stoppet i å møte opp i demonstrasjonene, ble det vanskelig for journalistene å ta gode bilder og lydopptak. De bestemte seg derfor for å kampere utenfor hjemmene til demonstrasjonslederne. Der ble mange av

dem banket opp av politiet. Således ble journalistene ikke bare nyhetsformidlere, men de skapte også nyhetene selv.

DEN GARVEDE, og nå pensjonerte, journalisten og redaktøren, Jo Buwembo, mener begge sider har et ansvar for å redusere konfliktnivået mellom politi og journalister:

– Det er på tide journalistene setter en grense. Å være journalist gir deg ingen blankofullmakt og du er ikke hevet over lover og regler. Like mye som journalister krever respekt fra andre yrkesgrupper, burde de selv være villig til å utvise den samme respekten.

Han mener det er viktig at respekten er gjensidig og at alle kjenner sin plass og sine grenser.

– Jeg sier ikke med det at politiet har gjort er riktig. Også de må forbedre sitt forhold til media. Og dette er enda viktigere når de aksjonerer under slike kaotiske omstendigheter, sier Buwembo.

FORHOLDE MELLOM journaliststanden og politiet i Uganda vil alltid være et katt-mus-forhold, spesielt når det nærmer seg valg. Og den politiske temperaturen er i ferd med å stige nå, et drøyt år før neste valg. Det gjør at konfrontasjoner mellom politiet på den ene side og politikere og journalister på den andre side, nærmest er uungåelig. ■

«Like mye som journalister krever respekt fra andre yrkesgrupper, burde de selv være villig til å utvise den samme respekten.»
Jo Buwembo, pensjonert redaktør

Walk to Work-protestene i 2011, med opposisjonsleder Besigye i spissen, var sist pressen nektet å dekke politi-saker.

Økonomi

Fattige land kutter olje-subsidier

Verden bruker mer enn 3000 milliarder norske kroner i året på subsidier av fossil energi. Fallet i oljeprisen gir mange fattige land en mulighet til å tette pengesluket. **Av Asle Olav Rønning**

Verdens fjerde folkerikeste land – Indonesia – kutter nå kraftig i subsidiene til billig bensin, diesel og elektrisk kraft fra forbrenning av fossil energi. I 2013 brukte landet 170 milliarder kroner på subsidier av drivstoff og strøm fra kraftverk drevet av kull, olje, gass eller diesel. Subsidiene har i en årrekke gjort store innhogg i de offentlige utgiftene – og kostet mer enn utgiftene til utdanning, helse og velferd til sammen.

Mer på skole, mindre på olje

Godt hjulpet av det dramatiske fallet i oljepris siden i fjor sommer, er Indonesia nå i ferd med å tette pengesluket. På tross av omfattende protester i gatene har den nyvalgte

presidenten Joko Widodo holdt løftene om kutt. Fra nyttår 2015 ble det meste av subsidiene avskaffet, men diesel skal fortsatt subsidiertes med rundt 70 øre literen. Samtidig skal myndighetene øke pengebruken til kontantutbetalinger til de fattigste, og til offentlige helse-tilbud og skoler.

– Historisk sjanse

Erik Solheim, leder for OECDs utviklingskomité DAC og tidligere utviklings- og miljøvernminister, mener verden nå i 2015 har en historisk sjanse til å kvitte seg med subsidiene av fossilt brennstoff.

– Dette er en av de viktigste reformene som verden kan gjøre dette året, sier Solheim til Bistandsaktuelt.

Prisen på olje på verdensmarke-

Erik Solheim, leder for OECDs utviklingskomité DAC.

det har falt fra over 110 dollar fatet i fjor sommer til under 50 dollar fatet ved utgangen av januar. Det betyr at subsidiene nå kan reduseres uten at forbrukerne merker det.

Negative effekter

Det er stor enighet internasjonalt om at subsidiene øker etterspørselen etter fossilt drivstoff, gjør det mindre interessant å investere i miljøvennlig og energibesparende teknologi, har negative fordelingseffekter og legger beslag på penger som kunne vært brukt til helse og utdanning.

Skrekkeeksemplene på statlige subsidier av drivstoff er Venezuela der en liter bensin koster rundt ti øre literen, eller Saudi-Arabia, der prisen ligger rundt en krone.

Ifølge tall fra det internasjonale energibyrået IEA står utviklingsland for det meste av subsidiene. Oljeproduserende land som Iran, Saudi-Arabia og Venezuela utgjør én gruppe land som bruker mye penger på subsidier.

Men også fattige land som er avhengig av å importere olje, blant dem

Indonesia, India og Egypt, bruker enorme summer årlig.

Gavner de rike

Solheim peker på at en stor del av subsidiene går til drivstoff. Det kommer særlig middelklassen til gode.

– Dette er en av de sikreste subsidiene av den øvre middelklasse som vi vet om. Øvre middelklasse har bil. Lavere middelklasse har motorsykel, mens de fattigste har ingen av delene, påpeker Solheim.

Beregninger offentliggjort av det internasjonale pengefondet IMF viser at de 20 prosent rikeste i gjennomsnitt stikker avgårde med 43 prosent av effekten av lavere priser på fossilt brensel. De fattigste 20 prosent av befolkningen må nøye seg med sju prosent av subsidiene.

Langvarig diskusjon

Indonesia er ikke alone om å kutte. Ifølge det internasjonale energibyrået IEA har både Sri Lanka, Malaysia og Brasil redusert subsidiene det siste året. I Iran økte prisene på bensin til nesten det dobbelte i april i fjor. I

■ VEKST

4,9

prosent er anslaget fra det internasjonale pengefondet (IMF) for økonomisk vekst i Afrika sør for Sahara i 2014.

■ INVESTERINGER

Investerer mer i utviklingsland

En stadig større del av verdens utenlandsinvesteringer går til utviklingsland, ifølge en rapport fra FN-organisasjonen UNCTAD. I 2014 var samlede investeringer i utviklingsland 700 milliarder dollar, en økning på fire prosent. Investeringene i rike land gikk ned.

■ KAFFE

Matvarepriser ned

Prisene på mat på verdensmarkedet vil synke med 5 prosent i 2015, ifølge Verdensbanken. Kaffe er blant råvarene som vil antas å gå merkbart ned i pris. I 2014 sank matvareprisene med 3,4 prosent globalt.

En ansatt i Indonesias statsoljeselskap Pertamina skritter over oljefat på et lager i Djakarta. Subsidiar på olje og annen fossil energi har slukt stadig større summer på landets statsbudsjett. Nå gjør det internasjonale oljeprisfallet det enklere å fase ut subsidiene. Foto: Beawiharta/REUTERS/NTB Scanpix

Afrika vinner og taper på oljepris

Prisfallet på olje skaper vinnere og tapere i Afrika sør for Sahara. **Av Asle Olav Rønning**

Siden juni i fjor er prisen på olje på verdensmarkedet mer enn halvert. Det er godt nytt for flertallet av afrikanske land sør for Sahara. De er importører av olje og tjener på utviklingen. Ifølge analysebyrået Bloomberg har aksjekursene i Tanzania, Uganda og Kenya steget i takt med den fallende oljeprisen.

– Vi kommenterer ikke i hvilken grad oljeprisfall har betydning for enkeltland eller prosjekter. Vi planlegger ikke ut fra kortsiktige prissvingninger, men er opptatt av å utvikle industriprosjekter som er robuste nok til å tåle endringene i pris over flere år, sier Rostad til Bistandsaktuelt.

Kan dele erfaringer

Flere afrikanske land deltar i det norske Olje for utvikling-programmet. Underdirektør Petter Stigset i Norad sier at oljeprisfallet foreløpig ikke har ført til noe endringer i innretningen av programmet, men at Norges erfaringer kan bli nyttige.

– Norge kan dele av sine erfaringer også på dette området. Store prissvingninger på olje er noe Norge har erfaring med, sier han.

Tapere

Det er en indikasjon på optimisme og økt vilje til investeringer. Taperne er de oljeproduiserende landene, som ser inntektene skrumpe inn. Olje står for vesentlig del av både brutto nasjonalprodukt (BNP) og statsinntekter i Angola, Nigeria, Gabon, Kamerun, Kongo-Brazzaville og Ekvatorial-Guinea. I Nigeria har verdien på valutaen naira falt betydelig siden i fjor sommer.

Mer usikkert

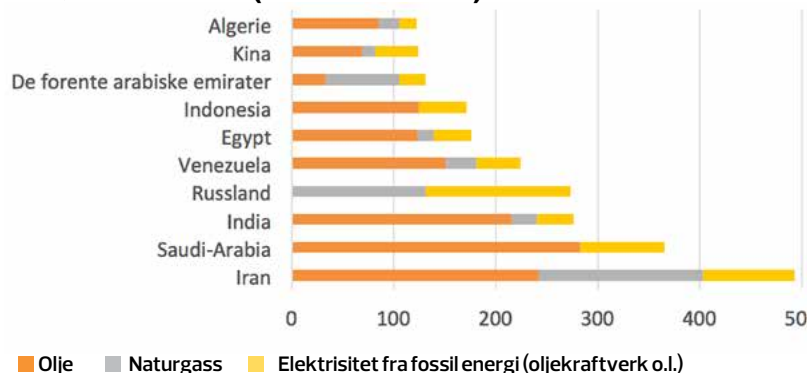
Flere land i Øst-Afrika står dessuten i startgropa for å bli olje- og gass-eksportører. Oljeselskaper verden over kutter nå kostnader. Langvarig lav oljepris kan bety at kostbare utbygginger blir skrinlagt. I Tanzania sitter Statoil på store offshore gassfunn, men selskapet har ikke tatt noen avgjørelse om disse skal bygges ut. Pressetalsmann Knut Rostad i Statoil sier at selskapet trolig vil ta en beslutning om utbygging i 2017 eller 2018.

Råvarefall

Verdensbanken anslår i sin januar-rapport om utsiktene på råvaremarkedene at ikke bare olje, men alle typer råvarer vil falle i pris i 2015. Redusert etterspørsel i Kina er en viktig årsak. Det forventes en nedgang på 5 prosent på viktige råvarer som jernmalm, tinn, kobber og nikkel. Dette vil komme på toppen av et prisfall på mange råvarer gjennom hele 2014. Resultatet blir reduserte inntekter for flere afrikanske land. ■

Subsidiering av fossil energi

Ti største land 2013 (i milliarder kroner)

Kilde: IEA, World Energy Outlook 2014

India har prisene på diesel økt gradvis, men parafin og propan er fortsatt subsidiert.

– Dette er et tema som har vært diskutert lenge. Flere land utnytter nå de lave prisene på verdensmarkedet til å gjøre noe de lenge har ønsket å gjøre, sier økonom Jon Ødegård Hansen ved IEA i Paris.

Utfordringen er hva som skjer om

prisene på verdensmarkedet går tilbake gamle høyder. Da vil bortfallet av subsidier merkes i lommeboka, og det vil bli et press på myndighetene i mange land om å gripe inn.

– Det interessante, slik vi ser det, er om myndighetene greier å følge opp når prisene stiger igjen. Det vil bli utfordrende, sier Hansen til Bistandsaktuelt. ■

Angolas president Jose Eduardo dos Santos (t.h.) er en av statslederne som får mindre inn i statskassa nå som oljeprisene er lave. Foto: Alain Jocard/AFP/NTB

Meninger

Økt bruk av kull rammer de fattige, skriver spaltist Anja Bakken Riise. Les mer nedenfor, side 34

Er kull de fattiges gull?

Kull står for 43 prosent av verdens CO₂-utslipp. Forskere verden over er enige om at den globale oppvarmingen vil ramme de fattige hardest. Derfor blir jeg overrasket når noen mener at det norske Oljefondet bør opprettholde sine investeringer i kull av hensyn til verdens fattige.

Av Anja Bakken Riise

Dette var for eksempel argumentet til toppsjef Andrew Mackenzie i BHP Billiton (verdens største gruveselskap), da han i fjor kommenterte at et flertall på Stortinget ønsket å trekke fondet ut av kull. Finansminister Siv Jensen argumenterer på sin side mot å bruke Oljefondet – Statens pensjonsfond Utland - som «leketøy for politiske prioriteringer».

Uansett hva finansministeren og toppsjefen i gruvselvskapet mener; denne våren skal Stortinget på ny ta stilling til om Oljefondet skal eller ikke skal kunne investere i fossile brensler, deriblant kull. Dette er et viktig spørsmål, blant annet fordi det norske pensjonsfondet er verdens største investeringsfond.

De av oss som jobber aktivt for at Oljefondet skal avslutte sine kullinvesteringer, gjør det fordi kullforbruket står for en stor del av økningen i klimagassutslippene globalt. Fordi nye undersøkelser sier at 80 prosent av kjente kullreserver må bli liggende under bakken, dersom vi ikke skal overskride skadelige to graders oppvarming.

Samtidig har jeg det siste året møtt flere som oppriktig bekymrer seg for hva det vil si for verdens fattige dersom Norge ikke skal investere i kull i andre land. Både fordi kull fortsatt er en viktig energibærer for mange mennesker og samfunn, men også fordi fattige land trenger investeringer. I disse landene sysselsetter kullgruvene mange mennesker på landsbygda, og kan være en av få inntektsmuligheter. Argumentet går ut på at kulldrift bidrar til utvikling. Og derfor bør Norge opprettholde investeringspraksisen.

Det høres tilforlatelig ut. Hvem er vi som skal komme og fortelle fattige

lands ledere hva de kan eller ikke kan drive med?

Men la oss se nærmere på hva kullproduksjon egentlig innebærer. «Dirty and Dangerous» er navnet på rapporten som Framtiden i våre hender, Greenpeace Norge og den tyske organisasjonen Urgewald ga ut før jul. Rapporten så nærmere på Oljefondets kullaksjer ved utgangen av 2013, og hvordan de ulike kullskapene faktisk opererer.

Kinas storsatsing

Ett eksempel på problemene kullet vi investerer i bidrar til, er fra Kina.

På slutten av 2013 hadde Oljefondet investert rundt 4,6 milliarder kroner i kinesiske olje- og kull-selskaper. Kull er den fremste energibæreren i Kina, og står for 81 prosent av landets strømproduksjon. Nå planlegges og igangsettes en rekke «Synthetic Natural Gas»-prosjekter, forkortet SNG, det vil si prosesser hvor kull omgjøres til gass.

Men fordi kullsmog i byene i Kina utgjør et stort folkehelseproblem (smogen fører blant annet til astma, hjertesykdommer og kreft), har myndighetene sett på SNG som en mulighet til å få ned utslippene i byene. Derfor har det blitt igangsatt en rekke SNG-prosjekter i nordvestlige deler av Kina og i indre Mongolia.

Prosessen hvor kull omgjøres til gass krever enorme mengder energi og vann. Mens utslippene fra energibruken og den lokale luftforurensningen i byene reduseres, øker utslippene fra produksjonsprosessen så mye at de totale utslippene av drivhusgasser likevel går opp.

Utover at denne nysatsingen på SNG låser Kina til enorme karbonutslipp i flere tiår fremover, er problemet at produksjonen plasseres i øko-

logisk sårbare områder som er preget av tørke, samtidig som befolkningen er helt avhengig av vann til jordbruk og husdyr. Nå advarer blant annet Amnesty om økt konfliktnivå i regionen på grunn av SNG-produksjonen, fordi etniske minoriteter som har levd av jorda i århundrer, nå opplever enda større vannmangel.

Indias ødemarker

Et annet eksempel på det problematiske ved å investere i kull er Coal India, der Oljefondet ved utgangen av 2013 hadde aksjer for rundt 107 millioner kroner. Selskapet produserer 80 prosent av Indias kull, og er verdens største kullprodusent. Men som avisa The Guardian har skrevet, så er aksjer i dette selskapet forbeholdt investorer som ikke bryr seg om klimaendringer, skogsødeleggelse eller menneskerettigheter. Med rapport-

forfatter Heffa Schückings egne ord: «forest destruction is their business model».

Selskapet driver gjennom underselskapet BCCL omfattende gruvevirksomhet i Jharia-regionen, hvor fattige mennesker i lang tid har brukt naturen til å livnære seg og skaffe seg mat. Dette blir stadig vanskeligere. BCCL etterlater seg nemlig enorme ødemarker hvor det kontinuerlig brenner under bakken, noe som fører

«Virksomheten etterlater seg enorme ødemarker. Det brenner kontinuerlig under bakken, noe som fører til giftige gasser.»

Månedens
spaltist

Anja Bakken Riise ■

Erik Solheim

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett KOMMENTAR

Et skråblikk på utviklings samarbeidet etter 40 år i Norad

Mangeårig Norad-medarbeider Gunnar Bøe reflekterer over svakheter ved bistanden.

nett KOMMENTAR

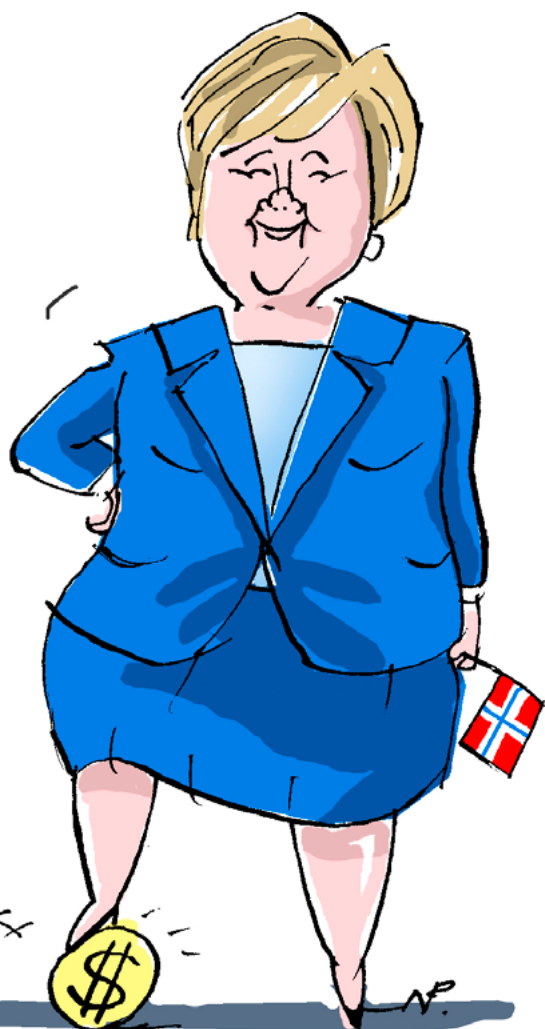
Framveksande forvirring?

Arve Hansen og Ulrikke Wethal, stipendiater ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet, problematiser ulike begreper mye brukt i utviklings- og bistandsfaget.

nett DEBATT

Feil om evaluerbarhetsstudien

Espen Villanger, CMI, svarer på journalistikkprofessor Roy Krøvels kritikk av rapporten «Can We Demonstrate the Difference that Norwegian Aid Makes?». Krøvel har misforstått mye, mener Villanger.

Tegning: Niels Poulsen

rer til en høy konsentrasjon av giftige gasser i området.

Både grunnvann og jord ødelegges. Jo, det følger med arbeidsplasser for lokalbefolkningen i gruvene. Men de færreste av arbeiderne får utdelt masker og annet beskyttende utstyr, ulike helseplager er utbredt og levealderen svært lav. Samtidig har Coal India blitt tatt for barnearbeid, for bruk av tvungen forflytting, og brudd på utallige miljølover. Dette er oppsiktsvekkende, men på ingen måte ny informasjon. Likevel valgte altså Oljefondet å gå inn med nye investeringer i Coal India i 2013.

Et nytt mandat

For meg er det åpenbart at Oljefondet må få nye retningslinjer. Oljefondet må få et sett med kriterier for å kunne utelukke kullsektoren fra porteføljen. I andre sektorer kan aktivt eierskap

være en komplementær strategi. Men ikke i kull.

Jeg er enig i at vi må spørre oss selv; hvordan vil dette påvirke fattige mennesker? For min del har jeg konkludert. Kullet må byttes ut, og pengestrømmene må rettes mot andre, mer bærekraftige sektorer. Selv om kullselskaper kan gi arbeidsplasser i fattige land, er dette en form for arbeidsplasser jeg ikke vil at vi, gjennom Oljefondet, skal støtte opp om.

Eksemplene over er langt fra enestående. Er dette en form for utvikling vi tror på, og står inne for? Som vi vet bidrar til farlige klimaendringer, som skader miljøet og menneskene som lever der?

Nei, kull er ikke de fattiges gull. Derfor håper jeg stortingsrepresentantene sørger for å gi Oljefondet et nytt investeringsmandat, hvor kull er ekskludert. ■

Kommentar Eva Bratholm

Mange, store og runde mål

ODDSENE VAR IKKE spesielt høye, da tusenårsmålene ble presentert etter årtusenskiftet. Nok et papirvedtak fra FN, tenkte nok mange. Åtte nedskrevne mål, basert på en erklæring fra verdens politikere, skulle de endre verden?

Ja, de gjorde det. Tusenårsmålene ble en suksess. I år er det deadline og det skal gjøres opp regning. Ikke alle mål er nådd og det finnes fortsatt stor fattigdom i verden, men på flere avgjørende områder har tusenårsmålene vært en samlande pådriver for ønsket utvikling.

Den ekstreme fattigdommen i verden var halvert i god tid før fristen. Det samme gjaldt målet om rent drikkevann og redusert barnedødelighet. Antall barn som dør før de er fem år, er halvert siden 1990. Aldri før i historien har man sett en slik dramatisk endring i barns liv.

TUSENÅRSMÅLENE var få, enkle og tydelige.

Desto større blir utfordringen når man i år endelig skal formulere de nye målene som i 2016 skal overta etter tusenårsmålene. Bærekraftsmålene (Sustainable Development Goals - SDG) er de som skal bringe verden videre framover. En endring fra de utgående målene, er at miljø og klima får en mer betydelig plass.

Arbeidet med de nye målene har vært i gang lenge. 70 land, deriblant Norge, har vært engasjert i en åpen arbeidsgruppe. Prosessen har vært åpen og innspillene mange. Per i dag er forslaget på 17 mål og under dem 169 delmål.

For halvannet år siden spurte Bistandsaktuelt et godt knippe mennesker i det norske utviklingsmiljøet om hva de mente burde inn i de nye målformuleringene. Svarene spente vidt, som for eksempel: «småskala landbruk», «løse flyktningkrisen», «styrke sivilsamfunnet», «redusere ulikhet», «anstendig arbeidsliv», «seksuell og reproduktiv helse» og «lønnsomt næringsliv».

Denne lille norske øvelsen viser hvor vanskelig det er å konsentrere mål som er korte, enkle og tydelige.

Det første foreslåtte målet er nesten overveldende ambisiøst: «Utrydde all fattigdom innen

2030» og de resterende 16 er alle allment velmenende og preget av ønsket om å ville omfatte alt. FN-byråkraten Jan Vandemoortele, som også var med på å formulere tusenårsmålene, har forlenget advart mot en prosess med for mange kokker og mange mål.

– Jeg frykter at vi kommer til å ende opp med et overpyntet juletre, har han sagt.

EN AVGJØRENDE forskjell på prosessen nå og den som skjedde ved årtusenskiftet, var at sistnevnte bygget på tusenårserklæringen. Den var en overordnet visjon om hvilke verden man ville ha i det nye årtuset. Denne gangen er prosessen omvendt. Målet nå er å finne nye mål. Da blir det gjerne et minste felles multiplum, noe som sjelden skaper engasjement og eierskap.

Det er mange myter om hvordan de enkle tusenårsmålene ble til. Personlig liker jeg den om at Kofi Annan skrev ned åtte mål på en serviett og fikk dem klubbet igjennom en sen nattetime.

På tide å finne fram servietten igjen? ■

Ryktene sier at FNs tidligere generalsekretær Kofi Annan skrev ned de forrige åtte tusenårsmålene på en serviett og fikk dem klubbet igjennom en sen nattetime. De nye målene går nok ikke gjennom like lett, skriver Eva Bratholm.

I denne spalten ytrer fire samfunnsdebattanter seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det miljø- og utviklingsaktivist Anja Bakken Riise.

Foto: Espen Røst

36 Portrettet Hanna Mollan

Hanne Mollan er opptatt av å unngå bistandsfloskler, vise handling og løse problemer.

Hanna Mollan har vært hjelpearbeider noen av de dystreste stedene i verden. Steder du vil forbinde med kriser og dødstill. Nå er hun lei av bistandens virkelighetsfjerne akademiske debatter.

Av Jan Speed og Espen Røst (foto)

Hun har jobbet i folkemordets Rwanda, opprørskrigens Kongo, tsunamienes Sri Lanka, sultens Sør-Sudan, de fordrevnes Darfur og syklonødelagte Haiti. Likevel er det fortsatt entusiasme som er hennes varemerke.

– Mitt liv er å jobbe bak overskriftene. Med de gode mennesker som skal løse problemene, sier hun.

Nå er det kvinners problemer i det urolige Pakistan 42-åringen fra Nord-Trøndelag har kastet seg over, som stedlig representant for Kirkens Nødhjelp.

På rett sted

Karrieren som hjelpearbeider var noe som bare skjedde. Motivet var ikke «å redde verden». Det var heller eventyrlyst. Hun skulle oppleve verden og være vitne. Det er blitt en livsstil.

– I Pakistan er jeg på rett sted. Jeg

bærer med meg de mennesker og erfaringer jeg har opplevd i 12 land, sier Mollan. Stikkordene for arbeidet har vært kvinner, fred og vann.

– Denne jobben er den beste jeg har hatt. Alle ting henger sammen. Oppgavene er akkurat passe umulige, men alltid innen rekkevidde. Tidligere har jeg jobbet i store organisasjoner som Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) og FN, nå har jeg friheten til å forme jobben.

Verdensbilde

Tenårene ble tilbrakt i Tanzania. Der lærte hun swahili. Bakgrunnen fra Tanzania har formet hennes verdensbilde.

– Som barn i et utviklingsland er alt naturlig. Du setter ikke lapper som fattigdom eller utviklingsproblemer på det du ser. Det har nok preget min tilnærming. Som voksen hjelpearbeider har jeg vel ikke hatt en agenda

annet enn å være profesjonell i det jeg gjør, sier hun.

Akademisk

Som så mange andre vestlige hjelpearbeidere har hun sine masters og akademiske kvalifikasjoner i orden. De tolv landene der hun har arbeidet og de ulike organisasjonene har gitt henne erfaring med alt fra administrasjon til beskyttelse og humanitær rett. Oppdragene har vært avbrutt av kort perioder med skriving, nye studier og arbeid i Norge.

Men hun føler seg til tider litt fremmed i det landskapet bistands-Norge snakker om.

– Det gjelder vel også hele den vestlige bistandsdebatten. Den er veldig akademisk, løsrevet fra virkeligheten. De som kan sjargongen og begrepene vinner fram. Faren er at vi reduserer virkeligheten til å passe inn i debattene her hjemme, sier hun.

Gamle, norske ideer?

Mollan har merket seg at tankesmien Agenda og Civita nå skal fremme nye tanker om bistand.

– Hvor nye kan de bli når de stort sett bare trekker inn gamle navn? For å friske opp bistandsdebatten må vi

søke ut. Vi må finne stemmer fra der ute og hjelpe dem fram, sier hun.

På kontoret i Islamabad er Mollan den eneste vestlige. Hennes stab kan bistandsbegrepene. Stadig må hun utfordre med spørsmål om hva de mener når de sier «gender mainstreaming» og andre floskler.

– Men de utfordrer også meg – mitt språk og forståelse av virkeligheten, sier hun.

«Cut the crap» stod det tidligere på twittersiden hennes. Nå står det «be curious, kind and question authority».

Religiøs dialog

Et av hennes store nye prosjekter i Pakistan er å få flere kvinner inn i dialogen om fred mellom de ulike religionene i landet. I ti år har Kirkens Nødhjelp bidratt til å få religiøse ledere – shiaer, sunnier, hinduer, sikker, katolikker og protestanter – til å snakke sammen. Kvinner har for det meste vært fraværende.

– Nå skal jeg være primus motor for å bygge en tankesmie, et nettverk med kvinner fra religiøse miljøer, medier og sivilt samfunn som kan være en ressurs og spille inn synspunkter, sier Mollan.

Dette er første gang Mollan har jobbet i en trosbasert organisasjon,

«Det hjelper lite med en mastergrad i «etter-konflikt-gjenoppbygging», når noen trenger sikkerhet eller hjelp fort.»

og fått religiøse ledere som allierte i fredsarbeid. Mens hun var i Norge på nyåret raste diskusjonene i Pakistan om drapene på journalistene i Charlie Hebdo og karikaturtegningene av profeten Muhammed (som alle i Pakistan betrakter som blasfemisk).

– I denne situasjon kommer vestlige, sekulære hjelpearbeidere til kort. Fordi vi generelt ikke har tro, klarer vi heller ikke å ha empati med dem som har en dyp tro og forstå at de er dypt krenket. Vi tenker som intellektuelle og ser bare på alt som rettigheter, sier Mollan.

Hun mener manglende religiøs kompetanse kan bli en utfordring for vestlige bistandsarbeidere framover, fordi religion står så sentralt i mange av konfliktene i verden.

Kontoret hun leder i Pakistan består av folk med ulik religiøs bakgrunn.

– Ytringsfrihet er som å stå i ring med en fotball og holde ballen i luften. Ytringsfriheten lever i debatten, ikke i konklusjonene, sier hun.

– Når Kirkens Nødhjelp fremmer religiøs dialog, er det for å ufarliggjøre uenighet. Det trenger ikke være farlig å være uenig. Ytringsfrihet må ikke bli brukt som et protestverktøy, der man skal trekke grenser, sier hun.

Samtidig innrømmer hun at rettigheter og religion ikke bestandig overlapper.

– Det er en intellektuell og emosjonell utfordring.

Alltid på jobb

Som leder for et kontor som samarbeider med 15 partnerorganisasjoner er Mollan alltid på jobb. Hun forsøker å slappe av med å bytte ut datatastaturet med piano-tangenter, trene og ride. Å tenke på sikkerheten er blitt en del av hverdagen – ikke minst sikkerheten til de mange medarbeiderne som driver et farlig rettighetsarbeid ute i distriktene. I dette arbeidet får hun hjelp av Kirkens Nødhjelps kvinnelige sikkerhetsansvarlig.

– I løpet av det siste året har sikkerhetssituasjonen i Pakistan blitt verre. Mange aktivister blir drept, forteller Mollan.

Utfordre autoriteter

Et av hennes forbilder i Pakistan er juristen og menneskerettighetsforsvareren Asma Jahangir. En kvinne som virkelig lever etter Mollans leve-regel: Still spørsmål ved autoriteter!

– Gjennom jobben har jeg vært tett på liv og død. Vestlige hjelpearbeide-

HVEM?

Hanna Mollan

■ Alder: 42

■ Stedlig representant for Kirkens Nødhjelp i Pakistan

■ Fremmer kvinner i religiøs dialog.... på et tidspunkt da diskusjon om blasfemi og ytringsfrihet er sterk fremme.

re kan oftest evakueres. Mange steder risikerer folk livet ved å utfordre de med makt. Jahangir er villig til å risikere noe. Arbeidet for rettferdighet koster noe. Hennes mot er smittsomt, påpeker Mollan.

Mellom lange økter på kontoret og reiser i felt arbeider Mollan med et bokprosjekt der hun kobler egne erfaringer fra folkemordet i Rwanda med livet til den tyske fredsaktivisten og nazi-motstanderen Carl von Ossietzky, som fikk Nobels fredspris for 1935. En stor grå papirskisse til boken henger på hennes arbeidsrom.

– Ossietzky var en varsler. Han kunne ha flyktet, men ble værende i Tyskland og havnet i fengsel, sier hun.

Motivert

Selv om hun har vært i mange land med grusom historie, så blir hun ikke tyngt av det, heller motivert. Hun

Ytringsfriheten lever i debatten, ikke i konklusjonene.»

har også opplevd at kollegaer er blitt drept, men velger å jobbe videre.

– Jeg prøver å ikke glemme. Jeg blir lett rørt både av gode og vonde ting. Jeg tenker og snakker meg igjennom hendelser og er avhengig av gode kollegaer.

I den voldsherjede sudanske regionen Darfur jobbet hun som beskyttelsesansvarlig («protection officer») for Flyktningshjelpen i en av de største leirene for internt fordrevne. Ukentlig kalte FN inn til møter på et kontor noen kilometer unna leiren. På et møte ville FN-folkene at de skulle bli enig om en definisjon på «beskyttelse».

– Jeg forlot møtet midt i og tenkte; «det er et folkemord på gang, dette har jeg ikke tid til». Slik er det ofte i bistanden: endeløse møter med folk med en akademisk tilnærming. «Cut the crap!» I Darfur trengte vi ikke harmoniserte definisjoner. Kvinner ble voldtatt. Spørsmålet var hvordan vi skulle hindre at det skjedde når de var ute for å sanke ved.

– Som humanitær må vi handle. Det hjelper lite med en mastergrad i «etter-konflikt-gjenoppbygging», når noen trenger sikkerhet eller hjelp fort, sier Hanna Mollan. ■

38 Bakerst

Tanzanias president Jakaya Kikwete og den harde hverdagen.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hva i all verden?

- Hvem er dette?
- Hvilket land kom musikeren Peter Tosh fra?
- Hva heter presidenten i Kina?
- Hva står forkortelsen IPA for i ølsammenheng?
- Hvilket land fikk mest internasjonal bistand i 2014?
- Hvilken type kjøtt spises det mest av i verden?

- Hva er en okapi?
- Hva er det matematiske symbolet for uendelig?
- Afrikamesterskapet i fotball arrangeres i år i hvilket land?
- Hva er navnet på Pakistans største by?
- Hvilke farger har det sørafrikanske flagget?
- I hvilket land i verden bort det flest jøder?
- Man sier ofte at det er syv verdenshav, men i virkeligheten er det bare fem. Hva heter de?
- Hva heter skuespilleren som spiller Nelson Mandela i filmen «Mandela –veien til frihet»?
- Hva er kallenavnet på filmindustrien i Nigeria?
- Hva er det største landet i verden som ikke har tilgang til «ekte» kystlinje?
- Hva heter hovedstaden i Yemen?
- Hva het Thailand tidligere?
- Hvilket år ble den tidligere britiske kolonien Hong Kong en del av Folkerepublikken Kina?

- Hvilket flyselskap mistet i fjor først et fly i Sørkina-havet og så ble et av selskapets fly skutt ned over Ukraina?

Ekspertnøtter

- Hvilket afrikansk land har et flagg som er ligner veldig på flagget til Romania?
- Hva menes med at en person er polyglott?
- Ørkenen Karakum er gigantisk og nesten hele ligger i ett land. Hvilket?

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Vidar Moseidjord er ansatt som økonomisjef i Strømmestiftelsen. Han har arbeidet i flere år i det private næringslivet, og kommer fra stilling som økonomisjef i Tratec. Han er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøgskole i Bergen.

Tore Martin Herland er ansatt som kontroller i Strømmestiftelsen. Han skal arbeide spesielt med økonomiforvaltning i program- og prosjektvirksomheten. Herland har i flere år arbeidet for Kirkens Nødhjelp og kommer fra stilling som områderepresentant for Kirkens Nødhjelp i Kongo, Rwanda og Burundi. Han har mastergrad i økonomi fra handelshøgskolen i Oslo og utviklingsstudiet ved UIA.

Øystein Venås Sørensen er ansatt i Strømmestiftelsen som nettverksbygger / innsamler. Han skal spesielt arbeide med skoler og folkehøgskoler. Han har vært student ved Hald Internasjonale senter i Mandal og arbeidet som Act Now-student i Uganda. Sørensen er utdannet lærer fra Høgskolen i Volda.

Hilde Zwaig Kolstad er ny informasjonsrådgiver i Sex og Politikk – Foreningen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Hun kommer fra NRKs Nyhetsavdeling, senest fra radiokanalen Alltid Nyheter. Før det har hun stort sett jobbet i utenriksavdelingen

Fra Kambodsja til Kristiansand

Jocelyn Tynon har hatt hele karrièren sin i FN og tjenestegjort i ti land. Nå slår hun seg ned i Kristiansand for å jobbe i Strømmestiftelsen.

– I Strømmestiftelsen skal jeg jobbe med mikrofinans og være med å utvikle nye metoder for å integrere tradisjonell mikrofinans og Community Managed Microfinance, forteller Tynon.

Tynon har hatt verden som arbeidsplass gjennom 16 år på jobb for FN. Kroatia, Makedonia, Bosnia, Kambodsja, Rwanda, Somalia, Kenya, New York og Sudan, da det fortsatt var ett land. I Sudan arbeidet hun i fem år med blant annet avvæpning, demobilisering og reintegrasjon av tidligere soldater.

Hun er født og oppvokst i Libanon, men gjorde nordmann av seg for 30 år siden.

– Jeg arbeidet ute med forskjellige oppdrag helt frem til sønnen min fylte sju år. Da bestemte jeg meg for å flytte tilbake til Norge fordi det ble vanskeligere for ham å flytte rundt, stadig finne nye venner, miste venner og etablere seg på nye plasser. For meg, som har hatt verden som hjemland i så mange år, blir det også fint å høre til et sted. Men for være ærlig, savner jeg verden, jeg savner kontakten med virkeligheten til de vi vil hjelpe.

siden 2005. Hilde er utdannet ved Universitetet i Oslo med en mastergrad i medievitenskap.

Kjell Erik Øie har gått inn som konstituert leder for organisasjonen Plan Norge.

Han kommer fra stillingen som programdirektør i organisasjonen. Øie er utdannet sykepleier og har vært statssekretær i to perioder. Han har hatt en rekke verv i politikken og i ulike organisasjoner, blant annet i Kirkens Bymisjon. Generalsekretær **Olaf Thommessen** forlot Plan Norge

på dagen i januar bare et drøyt år etter han startet i jobben. Avgangen skyldes en konflikt med styret om strategiske valg for organisasjonen.

Sverre Lodgaard er styreleder for Oslo-senteret. Han er mangeårig medlem av styret. Lodgaard er statsviter og har lang erfaring innen freds-, utenriks-, og sikkerhetspolitikk. Han har blant annet vært leder av Norsk utenrikspolitisk institutt – NUPI.

Raymond Johansen er nytt styremedlem ved Oslo-senteret. Han har siden 2009 vært parti-

sekretær i Arbeiderpartiet. Før det har han vært statssekretær i Utenriksdepartementet, generalsekretær i Flyktninghjelpen og avdelingsdirektør i Norad.

Heidi Bade har begynt som rådgiver i avdeling for sivilt samfunn i Norad. Hun kommer fra Klima- og miljødepartementet der hun har jobbet med Norges klima- og skogsamarbeid med Brasil. Bade har en mastergrad fra Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo og har erfaring fra Fridtjof Nansens Institutt og ambassaden i Brasilia.

Marit Fikke har startet som seniorrådgiver i Norads seksjon for utviklingsinitiativ i Norad. Hun har en utdanning innen naturforvaltning og kommer fra en stilling i Verdens matvareprogram.

Mari Martinsen er ny rådgiver Norads seksjon for ren energi i et seks-måneders engasjement.

Hilde Brottveit er ny seniorrådgiver i Dokumentasjons- og driftsseksjonen i Norad. Hun skal arbeide med anskaffelser. Hun har en bedriftsøkonomisk utdanning fra BI og kommer fra en stilling som spesialrådgiver i Bærum kommune.

Hans Peter Christophersen har fått permisjon fra stillingen i Norad for å tjenestegjøre ved ambassaden i Kampala.

Espen Breivik (22) ble i november valgt som leder av Røde Kors Ungdom. Han har vært frivillig i ungdomsorganisasjonen siden 2007. De siste fire årene har han vært sentralt tillitsvalgt i Røde Kors Ungdom. Samtidig har Breivik studert ved Universitetet i Oslo og arbeidet som frilansjournalist.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth Vandapuye
opsethmedia@gmail.com

Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 3. februar 2015

Opplag denne utgaven:

19 300 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

13. mars 2015

Nettshopperen Roxana (til h.) har kommet til GLaMgrL for å prøve kjolen hun bestilte på nettet – og for å diskutere eventuelle tilpasninger med designeren Shabnoor Ahmed.

Foto: GMB Akash

Trendy kvinner kjøper tøy på nett

Kjøp og salg via Facebook gir helt nye muligheter for kvinner i Bangladesh. **Av Fabeha Monir, i Dhaka**

Shopping har aldri vært enkle- re for kvinner i Bangladesh enn nå. Det er bare å ta opp smarttelefonen sin, logge seg inn på Facebook, scrolle seg ned og bestille det man måtte ønske. Et par minutter, så er det gjort.

For å gjøre denne type handel sikker, er den å finne på sider hvor utelukkende kvinnelige selgere selger til kvinnelige kjøpere. Ofte fungerer sidene både som et salgssted og som et sted hvor man kan få tilbakemeldinger og forslag. Og ved å gjøre internasjonale transaksjoner og bestille varer som ennå ikke er tilgjengelig på markedene i Dhaka, kan ei jente fra Bangladesh bli en internasjonal kunde på lik linje med alle andre.

Stor suksess

Motedesigner Shabnoor Ahmed er en av de mest suksessfulle gründerne på Facebook. Hun startet opp allerede i 2009. På den tiden ante ingen at det å gjøre forretninger online ville utvikle seg til det det er i dag.

Og Shabnoor har virkelig gjort det stort. Hun etablerte GLaMgrL Designer Creations and Jewellery, som kun

var å finne online for inntil bare fire måneder siden. Men på grunn av hennes harde innsats og beslutsomhet, har hun klart å åpne en egen butikk i det velstående strøket Dhanmondi i Dhaka.

– Ærlig talt, må jeg si det har vært vanskelig. På den tiden jeg startet var det færre kvinner som handlet på Facebook. Det var ingen bringetjeneste tilgjengelig online, og kjøperne syntes det var utrygt å shoppe på nettet. Jeg tok dette som en utfordring, og nå har jeg mer enn 240 000 likes på facebook-siden min, sier hun.

Hjelper jenter

Hun har også startet 15 ulike facebookgrupper med flere enn 30 000 medlemmer i hver.

– Jeg gjør ikke dette bare for min egen del. Gjennom disse gruppene lager jeg plattformer hvor selgere og kjøpere kan interagere. Dette hjelper jenter som vil jobbe hjemmefra, akkurat slik jeg ville da jeg var i startgropa på min karriere.

I Bangladesh er det ofte vanskelig for kvinner å fortsette karrieren sin etter at de er gift, og spesielt etter at de har fått barn.

– Jeg kjenner mange kvinner som har sluttet å jobbe etter at de fikk barn. Men Facebook kan hjelpe dem med å fortsette en karriere og mange av dem har stor suksess, og tjener mer enn ektemennene sine. Arbeid gir kvinner respekt og verdighet, sier Shabnoor.

Stadig flere

Roxana, en av kundene som har kommet til GLaMgrL-butikken for å kjøpe en kjole til bursdagen sin, sier: – Jeg foretrekker å handle via Facebook, for det er så lite bryderi og utvalget er stort. Og jeg unngår dessuten den verste bytrafikken og politiske uroligheter. Handling på nett har faktisk blitt en del av hverdagslivet mitt nå.

Ifølge det statlige teletilsynet i Bangladesh bruker 28 millioner bangladeshere internett daglig – av en befolkning på 142 millioner. Og antallet er i rask vekst. Dette viser at online-shoppingen har et enormt potensial i årene som kommer.

Motedesigner
Shabnoor Ahmed
Foto: GMB Akash

Åpner dører

Muligheten til å opprette forretnings-sider på Facebook, har virkelig åpnet dørene for kvinner i Bangladesh som ønsker å jobbe hjemmefra og bygge seg opp som gründere litt etter litt. Dette handler ikke bare om økonomisk sikkerhet, som de fleste kvinner mangler, men også om å få respekt og ha en stemme i et mannsdominert samfunn.

I Bangladesh er det ca 4000 gründere som har tatt i bruk Facebook som sin markeds plass. Og hver dag starter flere og flere kvinner å gjøre forretninger på denne plattformen.

Tjener bra

Riditee Rahman er utdannet økonom, og har drevet sin egen klesforretning på Facebook, Color Sewing, siden 2011. Nå er hun opptatt med bestillinger hver dag.

– Det beste er at jeg får så mye positiv respons fra folk. Samtidig føles det tilfredsstillende og det gir meg høyere selvrespekt, sier hun. Når vi snakker om den månedlige omsetningen, påpeker hun:

– Jeg tjener dobbelt så mye som de tidligere studiekameratene mine, som jobber i banker og multinasjonale selskap. Så pengene er motiverende i seg selv. ■

«Nå har jeg mer enn 240 000 likes på siden min.»

Shabnoor Ahmed, motedesigner